

Nr 1 2009

KUST- POSTEN

och RÖRLIGA BLADET

KUST POSTEN

Organ för KA 2:s Kamratförening

Nr 1 2009 årgång 71

Utges av KA 2:s Kamratförening

Redaktör och ansvarig utgivare: OLLE MELIN
Adress: Författarevägen, 9 371 63 LYCKEBY
Telefon: 0455- 239 64
E-post: omelin@telia.com

Layout: DAG ÅSHAGE
telefon: 0455-482 18

Omslagsbild:

Med anledning av
artikeln om
subaltercorpset ser vi
en bild från december
1944.

Bertil Driwing leder officerskören i samband med
Lillejul-sändningen i Sveriges radio.

Kamratföreningen styrelse

Ordförande: Per Engkvist
Vice ordförande: Kent Alritzson
Sekreterare: Kent Alritzson
Vice sekreterare: Yvonne Wirbrand
Kassör: Sune Persberg
Ledamot: Göran Göransson
Suppleanter: Peter Glimvall
Erling Holmberg
Klubbmästare: Lars Iger
(adjungerad till styrelsen)

Kamratföreningens adress

KA 2:s Kamratförening
Box 527
371 23 KARLSKRONA
Telefon: 0455 - 866 22 (v sekr)
Postgiro: 9 80 67 - 2
Bankgiro: 5584-9483
Medlemsavgift: 125 kronor

Kamratföreningens utbud av KA-produkter

Kavajmärke	80:-
Medlemsnål	45:-
Slips KA 2	50:-
Slips KA	50:-
Livrem	120:-
Manchettknappar KA	150:-
KA 2 Idrottshistoria, Nattlig patrullorientering	30:-
Eskil Nyström och Marinens Hemvärnsmusikkår Kassett	60:-
Vykort Kungsholms fort (4 st)	10:-
Vykort Rosenholm (3 st)	10:-
CD Karlskrona Kustartilleriregemente	100:-

Ring kassören Sune Persberg för beställning
telefon 0455-274 56

Varorna levereras, när betalning skett.

Om varorna skickas tillkommer porto minst 20 kronor.

Postgiro: 98067 -2

Bankgiro: 5584-9483

Bildhäfte om KA 2 förläggningsplatser

Häftet kostar 60 kr och vill Du ha det
hemskickat tillkommer porto om 10
kronor. Du kan beställa genom att
sätta in 70 kr på postgiro 97 05 88-0

Gräsvik och dess historia

Boken kostar
60 kronor plus porto

Befästningspark Karlskrona

Boken kostar
50 kronor plus porto

KA 2-boken

kostar 100 kronor
plus porto
60 kronor

Det våras

Det våras i trädgården, snödropparna har kommit upp och även blåsippona tittar fram under de bruna fjolårslöven. I år har vi haft lite vinter även i Blekinge, i nästan två veckor hade vi snö. Den kom veckan före sportlovet och försvann efter Vasaloppssöndagen. För min egen personliga del har jag haft möjlighet till skidåkning ända sedan den fjärde januari. Nu mer är jag engagerad i Ronneby Orienteringsklubbs friluftsanläggning Karlsnäsgränd. Där har vi en konstsnöanläggning för längdåkning sedan fem år tillbaka, en anläggning till stor glädje för alla skidentusiaster och Vasaloppstränande skidåkare i Skåne, Blekinge och södra Kronobergs län. Även en del f.d. kustartillerister har synts i spåret den gångna vintern. Det verkar, som det våras även för Försvarsmakten. Det har kommit signaler om, att kommande och aviserade nedläggningar av förband läggs på is, försvaret på Gotland rustas upp, bland annat genom att stridsvagnar förordas på ön. När det gäller Gotland, kommer det att bli mycket intressant att följa utvecklingen i området. Hur skall Sverige balansera den ryska bevakningen av

den tilltänkta gasledningen, som är föreslagen att ligga inom den svenska ekonomiska zonen?

Det våras även för vår hemsida, www.ka2kamratforening.se.

Det känns lite vemodigt att vår kära Kustpost har ändrat utgivningsform från rent pappersformat till s.k. pdf-format, det vill säga, den finns som en nedladdningsbar datafil på hemsidan. Hemsidan har också gjort, att vi kan lägga ut mer fotomateriel, mer information från våra träffar och aktiviteter, än vad vi tidigare har haft plats för i tidningen. Gästboken på hemsidan ger också möjlighet för alla medlemmar på ett enkelt sätt skriva kommentarer och få kontakt med gamla KA 2 kamrater.

Det är vår också, vad gäller föreningens aktiviteter. Årets vårutflykt är planerad till västra Blekinge och Ebbamåla Bruk med lunch på Jämshögs Gästgivaregård. Ciceron på resan kommer vår hedersledamot Gustav Karlsson att vara. Soliga vårhälsningar till Er alla.

VÅRUTFLYKT

Vårens utflykt går till Ebbamåla Bruk den 19 maj.

Avresa med buss kl. 0800 från Örlogshamnen.

Kaffe vid ankomst till bruket ca kl. 0930.

Guidad rundvandring på bruket ca kl. 1000 - 1100

Efter Ebbamåla bruk tar oss Gustav Karlsson på en guidad rundresa i författarbygden och förmedlar oss sina kunskaper om Harry Martinson och Sven Edvin Salje.

Dagens lunch intas på Jämshögs Gästgivaregård ca kl. 1330.

Åter i Karlskrona ca kl. 1600.

I priset ingår kaffe, guide samt lunch.

Pris 150 kronor och anmälan om deltagande skall vara föreningen tillhanda senast den 14 maj till Yvonne Wirbrand tel. 0455-86622 eller med e-post till yvonne.wirbrand@mil.se

Årsmötet 2009

KA 2 Kamratförenings

73:e årsmöte hölls den 5 mars i Sjöofficerssällskapets lokaler i Karlskrona. Ett drygt 40-tal medlemmar hade hörsammat kallelsen.

Före årsmötet konserterade KA 2-oktetten och denna medverkade också vid parentation över sedan föregående årsmöte avlidna kamrater.

Årsmötesförhandlingarna klarades av utan problem på vägen och avgående styrelsen beviljades ansvarsfrihet.

Hela styrelsen omvaldes och denna presenteras på annan plats i tidningen.

Under årsmötet erhöll tidigare ordföranden Stefan Furenius Sveriges Militära Kamratföreningars förtjänstmedalj i silver för mångåriga insatser i föreningen.

Yvonne Wirbrand och Sune Persberg erhöll samma förbunds förtjänstplakett.

Under kvällen informerade Peter Glimvall om nordiskt Militärt Kamratföreningsmöte i Karlskrona 11 – 14 juni 2009. Om detta kan Du också läsa på annan plats i tidningen.

Kvällen avslutades med samkväm kring kaffeborden och härligt god stämning rådde.

Olle Melin

Foto: Olle Melin

KA 2 oktetten underhöll

Föreningens webmaster Leif Olsson, här som kornettist i KA 2-oktetten

Tidigare ordföranden Stefan Furenius medaljeras

Glada medaljörer. Yvonne Wirbrand och Sune Persberg

Presidiet under årsmötet. Sekreteraren Kent Alritzson och ordföranden Per Engkvist

Kvällens veteraner. Edvin Pettersson (89) till vänster och Gunnar Antonsson (93)

Kring kaffebordet

Peter Glimvall informerar

Styrelsen för KA 2 Kamratförening 2009

Från vänster Sune Persberg kassör, Lars Iger klubbmästare (adjungerad), Yvonne Wirbrand vice sekreterare, Kent Alritzson vice ordförande och sekreterare, Per Engkvist ordförande, Peter Glimvall suppleant och Göran Göransson ledamot. Suppleanten Erling Holmberg saknas på bilden.

Den här gången har vi samlat korta referat kring ett stort antal böcker med anknytning till sjön och lite också om kungl. Flottans huvudstation, Karlskrona.

Bokpresentatör *Olle Melin*

En bok om öar

Författaren Tryggve Bång skriver gärna i Fritiof Nilsson Piratenstil. Ett exempel på detta är hans bok *En bok om öar*, som kan sägas vare ett reportage om några öar och dess människor. Grönland, Island, Yttre Hebriderna, Orkneyöarna, Anholt, Lofoten, Cykladerna (Grekland) och Irland är föremål för författarens resor och kontakter med människorna på öarna. Det är inget vetenskapligt verk, ej heller en geografisk uppslagsbok, utan helt enkelt författarens vardagsnära upplevelser. Trevlig och avkopplande läsning!

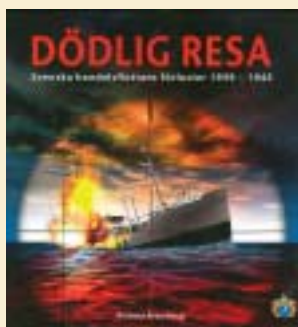
Frivolt förlag, Malmö. ISBN 978-91-977143-0-3

Fiskebåtarna och varven

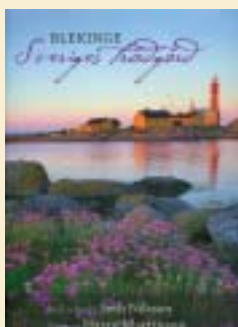
År 2002 publicerades boken *Fiskebåtarna & Varven – Fartygen*, vilken i ord och bild beskriver de cirka 1300 fiskefartyg, som var 40 fot eller större och byggda vid svenska varv. Nu kommer uppföljaren och denna gång handlar det om de båtvarv, som byggde dessa trålare, som var byggda i trä. 17 olika båtvarv beskrivs, där de flesta, 11 stycken, finns i Göteborg och i Bohuslän. Det är ett praktverk om cirka 500 sidor, som ger läsaren en värdefull inblick i den svenska fiskeflottans utveckling. Ett litet avsnitt beskriver varvens stöd åt Försvarsmakten. Boken är mycket rikt illustrerad och detta höjer avsevärt läsvärdet.

Boken ges ut på förlaget Breakwater Publishing i Göteborg med ISBN: 978-91-977697-0-9

Dödlig resa

Boken har som undertitel *Svenska handelsflottans förluster 1939-1945* och är skriven av Richard Areschoug, också känd som redaktör för Segelkronan, tidskrift för Sveriges Sjöfart och Sjöförsvar. Han har tidigare som marinhistorisk expert medverkat i olika marina publikationer. Detta är hans första egna bok och här har han gjort en mycket noggrann sammanställning av alla de förluster, som sjöfarten i Sverige drabbades av under andra världskriget och åren närmast därefter. Totalt förlorades 303 fartyg under dessa år och 1426 sjömän omkom, varav 1076 svenskar. Varje förlust beskrivs detaljrikt och författaren har lyckats med bedriften att få tag i bilder av alla de drabbade fartygen. När jag läser detta, frapperas jag av de uppoffringar, som de svenska sjömännen fick utstå för att vi hemma i Sverige skulle få en dräglig överlevnad trots kriget. Boken ges ut av svenskt Militärhistoriskt bibliotek. ISBN: 978-91-85789-26-9

Blekinge, Sveriges trädgård

Seth Nilsson är en ung naturfotograf upp vuxen i Torhamn vid Blekinges sydostkust. Han har i 20 års tid fotograferat Blekinge på ett ovanligt noggrant och systematiskt sätt och täckt i stort sett varje väg, ö och kuststräcka inom landskapet. Boken *Blekinge Sveriges trädgård* är en hyllning i ord och bild till landskapet. Fantastiska färgbilder, korta beskrivande texter, där bild och text på ett harmoniskt sätt smälts samman med dikter av Blekinges store författare, Harry Martinson.

Boken är utgiven på Seth Nilssons eget förlag. ISBN: 978-91-633-3715-4

Sagoskeppet

Claes-Göran Wetterholm har skrivit ett tiotal böcker om Titanic, fartyg, vrak och hav. År 1988 kom hans bok *Titanic*, som berättar om emigration, fartygsbygge och till sist undergången 1912. Nu har han kommit med ytterligare en bok i ämnet, *Sagoskeppet. Titanics myter – Titanics människor*. Efter ett omfattande forskningsarbete finns här nu ett antal episoder och händelser återgivna, de flesta ur människans perspektiv. Ett unikt bildmaterial, i många fall inte tidigare publicerat, gör boken än mer intressant.

Att Claes-Göran Wetterholm betraktas som en av världens främsta Titanicexperter, förvånar ingen, som läst boken.

Boken ges ut på Ekerlids Förlag med ISBN: 978-91-7092-084-4

Gränslös sjöfart

Sjöhistorisk årsbok ges ut av Föreningen Sveriges Sjöfartsmuseum i Stockholm. Årsboken för 2008-2009 har titeln *Gränslös sjöfart* och beskriver svensk linjesjöfart under cirka 100 år. Författare är Torbjörn Dalnäs, tidigare sjöman i olika professioner och i dag verksam på Sjöfartsverket som redaktör för tidningen Utkik, som är en del av Sjöfartsverkets sjömannasservice.

Det är en synnerligen intressant och lättläst resumé över svensk sjöfart, som Torbjörn Dalnäs har skrivit. Han mycket fina språkbehandling gör boken lättläst och man krånglar aldrig in sig i massa fakta staplad på varandra, som brukligt är i krönikor som denna. Men det som finns är synnerligen intressant och lockande.

ISBN: 978-91-976923-4-2

Göteborg under andra världskriget

Boken *Göteborg under andra världskriget* handlar om skyddsrum, mörkläggnings, ransoneringar, gengasbilar, stängda skolor och kyrkor och mycket annat. Olika händelser beskrivs månad för månad i ord och bild från september 1939 fram till maj 1945, ofta med tidningsrubriker som underlag. Det här är en bok inte enbart för göteborgaren utan också en nyttig påminnelse och ett stycke lärobok om en tid, som färre och färre människor minns.

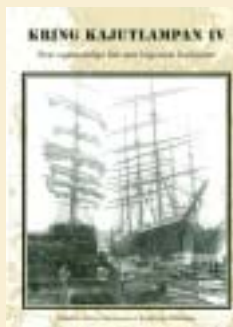
Boken ges ut av Tre Böcker Förlag i Göteborg. ISBN: 91-7029-587-5

Knäpp knappen!

Om svenska arméns uniformsknappar handlar denna bok skriven av Adam Leismark tidigare yrkes- och reservofficer vid Svea Livgarde. Jag kan i detta sammanhang inte undvika ordet knappologi, men för den uniformsintresserade är det här inga struntsaker. Författaren har åstadkommit en utmärkt uppslagsbok om traditionen med olika slags uniformsknappar, deras ursprung och tillkomstshistoria.

Boken utges på Krutrök Media. ISBN 978-91-977573-0-0

Kring kajutlampan

I drygt sextio år, sedan 1946, har aktiva och ilandgångna sjömän berättat om skepp och besättningar, om märkliga resor och sällsamma händelser till sjöss och i hamnar runt hela vår jord. Detta har skett i Svensk Sjöfarts Tidning under rubriken Kring kajutlampan. Tidigare har ett urval av berättelserna sammanställts till tre böcker med samma titel som i tidningen. Under 2008 kom del IV och den följer tidigare upplagor i sitt upplägg. Ett antal mycket läsvärda berättelser är här samlade, skrivna om de, som var med.

Sammanställningen har gjorts av Robert Hermansson och boken ges ut på förlaget Breakwater Publishing i Göteborg med. nr ISBN: 978-91-977697-1-6

Svenska flygbaser

I samverkansprojektet *Försvaret och det kalla kriget (FOKK)*, har ett femtontal publikationer i olika ämnen hittills publicerats. En sådan är *Svenska flygbaser*, som gemensamt tagits fram av Svensk Flyghistorisk Förening, Fortifikationsverket och Flygvapenmuseum. Boken ger en noggrann beskrivning av flygvapnets bassystem under aktuell period, åren 1942 – 1992. Och är försedd med ett mycket stort antal bilder, som avsevärt förhöjer läsvärdet.

Boken ges ut av svensk Flyghistorisk Förening med ISSN 0345-3413

Berättelsen om Blekinge

Författaren Leif Stenholm, filosofie doktor och länsantikvarie i Blekinge tar med denna bok läsaren tillbaka till Blekinges svensk- och dansktid från cirka 600 e.kr fram till 1680, som innebar en brytpunkt i och med Karlskronas grundläggning. Men den blickar också in i framtiden och den allmer markerade kopplingen till Europa. Boken beskriver inledningsvis tre revolutioner, Blekinge blir danskt, Blekinge blir svenskt och Blekinge blir europeiskt och därefter beskrivs olika företeelser som på verkat utvecklingen fram till våra dagar som vägar, segelleder, gränser, orter, runstenar och mycket, mycket annat som präglat landskapet.

Nordiskt militärt kamratföreningsmöte i Karlskrona

Den 11 till 14 juni i år anordnas nordiskt militärt kamratföreningsmöte i Karlskrona. Det är nästan på dagarna 40 år sedan motsvarande arrangemang ägde rum i flottans huvudstation.

När detta skrivs är långtifrån alla detaljer klara, så det program, som nedan beskrivs, kan bli föremål för vissa ändringar. Huvudinriktningen är dock klar.

Så långt är också klart, att Marinens Musikkår, medverkar vid invigningen. Musikkåren vann ju till sist kampen mot nedläggning eller flyttning till Stockholm.

Det preliminära programmet ser ut på följande sätt:

Torsdagen den 11 juni – Karlskrona kommuns dag

Fm Ankomst, inkvartering m.m. på Trolles kaserner

Em Öppningsceremoni, korum, parad till Stortorget, kommunfullmäktiges ordförandes välkomsthälsning, parad till Stumholmen, kommunens mottagning och besök på Marinmuseum

Fredagen den 12 juni – Försvarmaktens dag

Fm Flaggceremoni, bussar till F 17 i Kallinge, uppvisningar

Em Karlskrona med garnisonschefens mottagning och besök vid marina förband.

Lördagen den 13 jun – Världsarvsdagen

Fm Flaggceremoni, transport till Kungsholmen, uppvisningar, rundvandring m.m.

Em Kransnedläggning till sjöss, landshövdingens mottagning

Kvällen Uppvisningar och underhållning. Bankett Repslagarebanan, tapto

Söndagen den 14 jun

Återresa

VÄLKOMNATILLKARLSKRONA!

Olle Melin

Foto: Olle Melin Håkan Jönsson

Vad några gamla bilder kan berätta

Ja, inte bara en utan flera. Bosse Nilsson, som ställt bilderna till förfogande, var 1964 värnpliktig i flottan med huvudsaklig sysselsättning som teletekniker på minsveparen Hanö, som vid denna tid var stödfartyg för det svenska fisket på Nordsjön och Atlanten. Bosse fortsatte i samma bransch, först som teletekniker på Karlskronavarvet och därefter på samma jobb på Blekinge kustartilleriförvar, varefter verksamheten flyttade till Södra underhållsregementet och därefter till FM LOG. Bosse lämnade försvaret med pension för några år sedan.

Redan från sekelskiftet 1900 fram till början av 1930-talet förekom det, att stödfartyg ställdes till fiskets förfogande. I regel var det vid denna tid kanonbåten tillika sjömättningsfartyget Ran, som utförde tjänsten. Den 3 september 1949 startade verksamheten efter Andra världskriget, när hjälpkryssaren Odin kastade loss för uppdraget. Året efter var det minsveparen Bredskärs tur och på 1950-talet fungerade även Holmön som stödfartyg.

Hanö användes första gången 1955 och kom sedan att vara ute varje år till och med 1976, då verksamheten upphörde.

Verksamhetens betydelse kan illustreras med, vad förre ombudsmannen i Sveriges Västkustfiskares centralförbund (SVC), Rune Johnsson, skrev om stödfartygens insatser:

Otvivelaktigt var stödfartygets deltagande uppskattat av såväl fiskare som fiskets organisationer. Många tack och mycket beröm kom stödfartygets befäl och manskap till del från nöjda fiskare, som erhållit hjälp vid maskinskador, olycksfall, sjukdom och dylikt, vilket återspeglade sig i annonser i tidningen Svenska Västkustfiskaren efter det att stödfartyget återvänt från sina uppdrag vid Island eller på Nordsjön. SVC hade alltid någon av ombudsmännen på plats ute på Nya Varvet för att hälsa befäl och besättning välkomna hem och tacka för årets insats. Varje man, som deltog ombord, fick sig också tillsänd en kagge nysaltad sill från SVC efter avslutad resa, något som uppskattades, eftersom åtminstone de värnpliktiga inte hade en aning om, att man skulle få denna lilla symboliska present för deltagande i sillfisket.

Bosse berättar, att han som teletekniker hade de flesta uppdragen gentemot trälarna. I de flesta fall rörde det sig om haverier på ekolod, ett mycket viktigt instrument vid fisket. Övriga som utnyttjades var maskinpersonal, smeden, dykarna och sjukvårdspersonalen. Bosse berättade vidare, att verksamheten var mycket "lönsam" som värnpliktig. I regel stack fiskarna till honom pengar efter utfört uppdrag. Såg man detta från Hanö, krävde övriga besättningen, att pengarna lades i en gemensam kassa, men ibland var det fiskarna, som smugglade ner pengarna i någon ficka på Bosse.

Under lång tid på 1900-talet har flottan med något fartyg gett stöd åt det svenska sillfisket, en på den tiden mycket viktig näring för det svenska samhället.

I dag är Bosse pensionär och ägnar stor del av sin tid som allt i allo i Hembygdsföreningen Lyckeby Gille, Blekinges äldsta hembygdsförening, 101 år med cirka 700 medlemmar.

Bosse Nilsson som värnpliktig sjöman

Bosse på väg till trälaren Pamir

Fartygschefen kapten Billström tillsammans med fartygläkaren Rentshøj

Hovmästare ombord var den välkände Alf Robertson, till vänster i bild. Alf avled vid jultid 2008

Minsveparen Hanö

Bosse Nilsson idag. Här sitter han i Lyckeby Gillens klubblokal och leder de återkommande tipspromenaderna

Kaffa-bilder

Av Maj Ekeröth, änka efter KA 2 Kamratförenings en gång allt i allo Bengt Johansson, för det mesta kallad "Boston", har Kustposten fått en rad teckningar signerade Gert Kaffa, enligt honom själv en annorlunda värnpliktig vid KA 2 1956.

Kaffa är ständig medlem i vår kamratförening och är mest känd för regementets personal för den fantastiska väggmålning han gjorde på en fondvägg på Marketeriet på Gräsvik.

Denna tavla placerades sedermera i personalmatsalen på Rosenholm och är i dag nedmonterad och packad för att förhoppningsvis på sikt kunna placeras på lämpligt ställe.

Kustposten kommer att successivt publicera några av Kaffas teckningar

Olle Melin

Kaffas väggmålning i personalmatsalen Rosenholm

Minnen från Berlinresan 2008

Chris Gueffroy längtade till väst. Hans dröm var att kunna resa ut i världen och utöva sitt yrke. Han bodde i Östberlin och var utbildad kock.

I slutet av 1988 hände mycket i Berlin, som tydde på att förändringar var på väg. En avgörande händelse för Chris var, att statschefen Honecker i december detta år förklarade, att det inte fick skjutas mera vid gränsen. Detta invaggade Gueffroy i säkerhet och en mörk kväll i februari 1989 vågade han språnget. Tillsammans med en kamrat simmade han över kanalen och beredde sig att forcera det slutliga hindret – taggtråden.

Kamraten sårades, togs om hand och dömdes till fängelse i tre år. Chris blev hängande livlös i taggtråden, bärgades senare och begravdes i tysthet. Hans mor underrättades flera veckor senare av gränspolisens. Hon hade från sin bostad hört skotten och befarade det värsta. Händelsen firades under jubel av Grenzregiment 33 och skytten – jämnårig med Chris – erhöll sin premie, 150 DDR-mark och dessutom det "Leistungsabzeichen", som tillkom alla, som utfört något hjältedigt.

Chris fick ett monument, ett vitt kors med namn och dödsdag. Det är det sista i den långa rad av liknande kors, som i dag står uppställda vid sidan om Riksdagshuset. Ett skakande dokument över tidens våld men också över människors längtan efter frihet och vilja att offra.

Vår lilla grupp står stilla och tittar på detta riksdagshus. De flesta är gripna av byggnaden och platsen och de flesta kan också höra historiens tunga vingslag. Här finns så mycket av Tysklands historia, här har timat så mycket, som fått återverkningar för hela världen.

Innan huset byggdes av fransmannen Vallot med bistånd av svensken Grenander, låg här en artilleriskjutskola. Huset kom till stånd som en eftergift till de nya politiska strömningarna liberalismen och socialismen, som sett dagens ljus i Tyskland. Naturligtvis avskyddes allt sådant av Tysklands starke man vid denna tid, järnkanslern Otto von Bismarck. Hans monument framför huset, numera för länge sedan nersmält till artillerigranater, vände demonstrativt baksidan till. I stället kom Bismarck att titta mot andra ändan av fältet. Här låg fram till 1945 Krolloper, som under Hitlertiden fick ersätta Riksdagshuset, som tyvärr svårt brandskadats strax efter Hitlers maktövertagande 1933. Annars är väl 9 november 1918 en dag att minnas på denna plats. Då förkunnade Philip Scheidemann, att kejsaren hade abdikerat och flytt till Holland. Samtidigt utropade han den nya tyska republiken.

Annars är nog bilden av Riksdagshuset, som det såg ut i april 1945, som man minns mest, utbränt, skadat av engelska bomber och ryska granater och med en rysk sergeant, som klättrat upp på taket och fäster den röda sovjetflaggan, det slutliga tecknet på att Tyskland är besegrat och att det är Röda armén, som betvingat dess huvudstad.

Ja, det var en av många platser, som KA 2-resenärerna besökte på resan till Berlin.

Kjell Silverbark

Riksdagshuset

Lite historia kring den militära sjukvården i Karlskrona

Redan i samband med flottans etablering på Trossö, insågs betydelsen av en väl fungerande sjukvård. Under de 329 år, som förflutit, sedan flottbasens grundande, har organisationen och verksamheten många gånger ändrat karaktär och verksamhetsinriktning.

Wämö-tiden

1684 uppfördes ett antal sjukhusbaracker på södra stranden av Wämö. Det var amiralen Hans Wachtmeister, som lät uppföra dessa efter begäran av Örlogsstationens första läkare, Johan Rothman. När barackerna försvann är obekant. Dock flyttades några av dem till Björkholmen, där nästa sjukhusbygge ägde rum

I stat för 1692 är upptaget 4 192 daler för uppförande av "Sjukhus på Björkholmen med två flyglar och flyttande av äldre hus".

Björkholmstiden

Sjukhuset byggdes således på Björkholmen och låg ungefär, där Chapmansplan och Chapmansgatan möts och där varvsmuren nu går fram. Anläggningen kallades "Amiralitetsbaraquerna", eftersom de byggdes i trä. Planen var, att senare bygga stenhus. Huvudbyggnaden innehöll sex salar, vardera cirka 80 kvadratmeter och alla var försedda med eldstäder. Sjukhuset kunde ta emot cirka 150 patienter.

Den södra delen av Stora Björkholmen kallades "Wippen". Intill skansen Göta Lejon vid Saltösund låg en kyrkogård, som i äldsta tider användes för dem, som avled

på sjukhuset. I området låg också ett apotek, som är direkt föregångare till dagens Göta Lejon och som tagit namnet från skansen.

I redogörelse sänd till Riksdagen 1755 ansågs behovet stort av en grundlig reparation. Visst arbete hann igångsättas, men snart fick sjukhusbyggnaderna rivras för att ge plats för de nya dockorna, där arbetet igångsattes 1758.

Sjukvården hänvisades till de nya kasernerna vid Bastion Aurora och inom detta område förblev sjukvården i nära 200 år med ett mycket kort uppehåll år 1790.

Bastion Aurora

Kasernerna mot Bastion Aurora var klara för inflyttning 1754 och var från början avsedda för Kopvardieregimentet (Kofferdiregementet = båtsmän för handelsflottan). Redan två år senare blev kasernerna sjukhus och överflyttningen från Björkholmen påbörjades. År 1764 upphörde verksamheten på Björkholmen för gott.

Tyvär visade lokalerna olämpliga för sjukhusvård. De var nämligen byggda för att i huvudsak användas sommartid. De saknade ventilation, fönster och ordentliga uppvärmningsanordningar. Fukten fanns alltid.

Innanför kasernerna låg sjukhusets s.k. skaffhus.

För att komma in på sjukhusområdet var man tvungen att passera en välvd port vid Alarmgatan, som Vallgata då hette. Vakthållningen sköttes av några båtsmän.

1767 planerades förbättring av sjukhuset och samma år insattes kakelugnar. Redan 1777 planerades för att lämna lokalerna, men några medel för detta ehölls ej.

Ingången till Aurora

Lokalerna används än i dag, dock i moderniserat skick och det är kedettutbildningen vid Sjöstridsskolan, som disponerar de gamla kasernerna

Den korta Sparreperioden

I samband med den stora farsot, som drabbade Karlskrona 1788, blev det klart, att resurserna vid Bastion Aurora inte skulle räcka till. Farsoten kom till Karlskrona med det ryska linjeskeppet Vladislav, som svenskarna tog som byte i slaget vid Hogland den 17 juli samma år. Med tanke på, att mellan 10 000 och 15 000 människor dog, är väl detta ett av krigshistoriens sämsta krigsbyte.

Ett nytt sjukhus föreslogs på Neptuni Torg (nuvarande Hoglands park), men på grund av att marken var för sumpig, genomfördes inte förslaget. I stället planerades ett nytt stort sjukhus på Sparre intill Kyrkogatan och nära bron till Stumholmen. I sjukhuset skulle rymmas 1 000 patienter.

Bygget påbörjades 1889 och forcerades. Det kom att bli landets största sjukhus och när inflyttning skedde i april 1790 var antalet patienter 1 124. Redan i juni hade antalet minskat till cirka 500.

Sjukhuset blev inte gammalt. Den 17 juni 1790 bröt den stora stadsbranden ut och efter 2 timmar vid sextiden på eftermiddagen stod det nya sjukhuset i ljusan låga och brann ner till grunden. Man lyckades rädda cirka de 250 patienter, som fanns i byggnaden.

Tillbaka till Aurora

Efter branden fick man ta de gamla lokalerna vid Bastion Aurora i bruk igen. Grunden på Sparre stod kvar och kom att användas, när bygget av kasern Sparre påbörjades efter branden.

I samband med den nya farsot, som drabbade Karlskrona 1808-1809 räckte inte Auroras lokaler, utan man fick ta Slupskjulet på Stumholmen i bruk.

Såväl under pesten 1788-92 och farsoten 1808-09 räckte trots dessa åtgärder inte lokalerna i Karlskrona till,

Här i närheten låg sjukhusbarackerna på Björkholmen

utan man anlade stora sjukläger på södra Tjurkö. Pesten 1788 kallades i folkmun Finska sjukan och detta har gett upphov till namnet Finskan på Tjurkö. Vintern 1808-09 var så sträng, att det inte gick att begrava offren för farsoten ute på Tjurkö på grund av tjälen. Man lade de döda kropparna på isen utanför lägret och lät islossningen på våren sköta begravningen.

Koleraepidemien på 1830-talet

1831 kom koleran till Karlskrona och då måste man hitta nya lokaler för vård av de drabbade. Man utnyttjade därvid fyrverkerihuset på Stumholmen, som byggdes i mitten av 1700-talet för att tillverka de laddningar, som behövdes för flottans kanoner. Efter stadsbranden 1790 flyttades fyrverkeriverksamheten till Basareholmen, så lokalerna på Stumholmen stod i princip tomma. Lokalerna kom att bli Sveriges första renodlade kolerasjukhus. Dessa lokaler används idag för Marinmuseums administration.

Flottans sjukhus

År 1857 föreslog Kungl Maj:t i proposition, att 100 000 riksdaler skulle avsättas för byggande av ett nytt sjukhus i Karlskrona. Chefen för Mekaniska departementet Thomas Byström och chefsläkaren Samuel Mörck fick uppdrag att utomlands studera militära sjukhusbyggnader. Efter hemkomsten föreslogs två sjukhusflyglar belägna vid Vallgatan och mellan dessa skulle ett boningshus för läkare och personal byggas. Vidare skulle byggas ett kokhus på gården.

Endast den västra flygeln kom att byggas. Byggstart skedde 1859 och 1863 var sjukhuset färdigt att ta i bruk. Läkarebostället var klart för inflyttning 1865.

I arbetet med att skapa ett nytt sjukhus för Flottan, insåg chefsläkaren vikten av att förse sjukhuset med vatten – och avloppsledning.. Han lyckades förmå Kronan bygga den länge planerade vattenledningen in till staden, samtidigt som sjukhuset uppfördes.

Sjukhuset på Gräsvik byggt 1911, i dag rivet.
Foto Olle Melin

Läkarbostället på Vallgatan.

Detta kostade pengar och Kungl Maj:t tog pengar från planerad vattenledning till Serafimerlasarettet i Stockholm. Således var det Kronan som byggde Vattenborgen på Stortorget för att i första hand leverera vatten till Flottans sjukhus, men även stadens övriga hus anslöts successivt. 1899 övergick vattenverk i stadens ägo.

För att kunna bygga det nya sjukhuset måste man riva ett antal byggnader, bl.a. Amiralitetets barnhusskola och det gamla skaffhuset. Vidare revs 70 meter av den kraftiga slutningsmuren.

Man hoppade i det längsta att få bygga östra flygeln,

men så blev det inte. Hade denna byggts, är det möjligt, att vi idag inte haft Bastion Aurora.

Chefsläkare Mörck avled plötsligt den 20 november 1871 och med anledning av dödsfallet anlades sorg för samtliga stadsfullmäktiges ledamöter och Flottans stater, med hänsyn till den stora insats Mörck gjort för sjukvården och stadens vattenförsörjning.

I slutet av 1800-talet ansågs sjukhuset för litet. Man hade övergått från segel och trä till järn och ånga, varför verksamheten drevs året om. Personalstyrkan på Örlogsvarvet steg också vid denna tidsperiod. Behovet till-

Kasernerna på Bastion Aurora, i bruk än i dag.

Dagens Flottans sjukhus.

godosågs, genom att man byggde på en våning på den ursprungliga byggnaden. Bygget startade 1905 och stod klart för inflyttning 1911. Storstrejken 1909 förseade bygget avsevärt.

På 1930-talet planerades modernisering av sjukhuset, men någon sådan genomfördes aldrig. I stället planerades överflyttning av vården till Karlskrona lasarett 1939. Men så bröt Andra världskriget ut och verksamheten vid sjukhuset kom att drivas ända fram till den 3 juli 1945, då överflyttning skedde.

Flottans sjukhus hade vårdmöjligheter som vilket annat lasarett i Sverige med medicinsk, kirurgisk och ortopedisk avdelning. Flottans, kustartilleriets och varvets personal var de, som vid behov fick sin vård på sjukhuset.

Efter sjukhusperioden blev byggnaden skolbyggnad, först för Örlogstationen, sedan för Örlogsskolorna och idag används lokalerna av Sjöstridsskolan. Det gamla kokhuset blev Marinens intendenturskola med bl.a. kockutbildning, en verksamhet som pågår än i dag.

Flottans sjukhus kokhus, i dag Kockskola.

Ankarstierna

För den enklare form av sluten vård, som erfordrades, byggdes inom området Ankarstierna ett nytt sjukhus 1944. Detta fick 1953 överta namnet Flottans sjukhus. I början på 1990-talet upphörde den slutna vården (den sker idag i hemmen) och de gamla salarna byggdes om till kontor. Men fortfarande huserar dagens hälso- och sjukvård i dessa lokaler.

Övriga sjukhusbyggnader

Några år efter det att Karlskrona grenadjärregemente (I 7) etablerats på Gräsvik byggdes ett sjukhus på övre plan 1911. Detta övertogs så småningom av I 11K och KA 2. Huset revs under 1980-talet sedan Karlskrona kommun övertagit lokalerna.

Självklart har olika lokaler (mottagningar) för sjukvård funnits på anläggningarna i skärgården, på Rosenholm och inne på varvet.

Olle Melin

Foto: Olle Melin

Flottans sjukhus på Vallgatan. I dag skolbyggnad.

Våra gamla befästningar

Batteri Ryssjön

Under Första världskriget anlades två tunga kustartilleribatterier med den grävsta kaliber, som funnits i den svenska krigsmakten. Ett av dem var batteri Aspöberg på Aspö, som förekommit i Kustposten i många olika sammanhang.

Det andra var batteri Torsberg på Värmdö utanför Vaxholm. Ett tredje batteri var beställt för Hemsö, men dessa pjäser avbeställdes och såldes senare till Norge och placerades vid Oslofjorden.

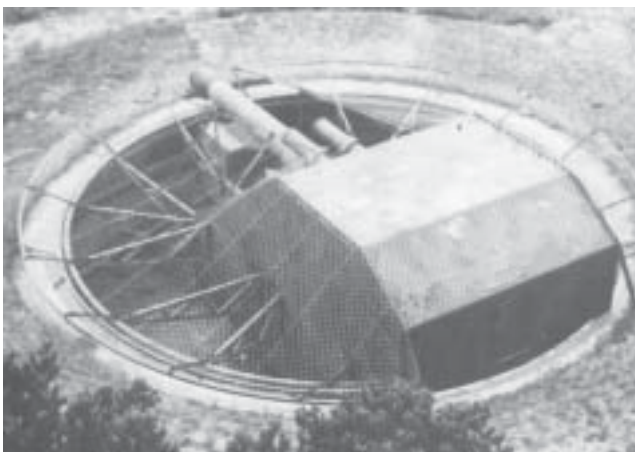
1938 fick Chefen för Marinen Försvarsstabens uppgift att rekognosera en flyttning av batteriet på Torsberg till västra Blekinge enligt två alternativ. Det ena benämndes Järnaviksalternativet, det andra Matviksalternativet. Det sistnämnda ansågs bäst, men svårigheter med markägaren Bengt Berg gjorde, att man efter ytterligare rekognosering fastställde gruppering på Ryssjön. Batteriet

kom att bestå av 4 pjäser, 6 mätstationer, 8 oplatser och 4 strålkastare. Till detta kom 2 st 40 mm luftvärnsautomatkanoner och 4 8 mm luftvärnsskulsprutor.

Efter krigsutbrottet forcerades arbetena med batteri Ryssjön (RS). Målsättningen var att batteriet skulle stå klart den 15 februari 1940. Detta mål uppnåddes inte. De 15 april var gjuteriarbetena klara och slag i slag klargjordes batteriet. Anskjutning skedde den 1 och 7 juni 1940 och den 15 juni var batteriet klart.

Inom området kom att finnas 5 tunnlar, en för varje pjäs och en centraltunnel för eldledning m.m. Till detta kom luftvärnsställningar samt ett antal baracker för förläggning, kök, matsal, vakt, förråd m.m.

Batteriet var beredskapsrustat stora delar av Andra världskriget och användes för utbildning och övningar till mitten av 1950-talet, då batteriet utgick ur krigsorganisationen.. Pjäserna skrotades 1960. Batteriets mätstationer

2.pjäs

Tunnelingång 4.pjäs, sedermera sjukvårdstunnel

3.pjäs vid Andra världskrigets slut

Ingångsgrinden

STRIKA i stabsplatsen

och oplatser fanns från Karlshamnsområdet i väster till Göhalvön i öster.

Efter det att pjäserna skrotats omvandlades Ryssjön till grupperingsplats för 11.kustartillerigruppen, Staben för detta förband höll till i C-tunneln. I övrigt gjordes utrymmena, som innehållit pjäser, om till maskincentral (tunnel 2), frontverkstad (tunnel 3) och sjukvårdsplats (tunnel 4). Förutom gruppstab fanns i området stabsbatteri, underhållskompani, sjukvårdspluton och några andra småenheter.

Så småningom döptes 11.kagruppen om till 4.kustartilleribrigaden och nedläggningen av de sista resterna av detta förband i samband med förvarsbeslutet år 2000.

Arkivbilder

Olle Melin

Förrådsbyggnad A 20

Köket

Kök- och matsalsbarack

Östra luftvärnsställningens 40 mm lvakan med bemanning

Ingång stabs- och förläggningstunnel

Pjäs under slutmontering 1940

Julfirande i batteriet 1942

Till flydda tider återgår...

Subalterncorpset vid KA 2

Fram till 1972 års befälsordning fanns begreppet subalternofficer inom officerskåren. Löjtnanter och fänrikar var subalternofficerare. Dessa bildade inom officerssällskapet subalterncorpset. En del egna festligheter och jippon förekom inom corpset, men årets clow var utan tvekan "Lillejul" dagarna före julhelgen. Då fick subalternerna under ÅS (äldste subaltern) ledning driva jäck med de äldre kollegorna och påminna dem om de fadäser, de gjort under året. Vissa äldre gick till Lillejul med bävan och andra lämnade med besvikelse över att inte blivit hågkomna.

En form av Lillejul genomfördes under ett antal år i kasernerna på Vallgatan. Här fanns en kadettmäss, som utnyttjades för samvaro med lite förtäring före jul. Den första Lillejul i egentlig mening ägde rum den 15 december 1944 under ÅS, löjtnant Curt Ericsons, ledning. Denna Lillejul var märklig på många sätt, genom att den direktsändes i riksradiation av Karlskronalegenden Sven-Öjvind Swahn. Eldsjälar som Sven-Ola Träff, Sven-Gösta Elmquist och inte minst Nils Skånberg hade förberett kvällen och den blev hellyckad.

En lillejul följde alltid ett givet mönster och inleddes i regel med en fågel. Fågel var en drink och bakgrunden är något oklar, men syftet var att lossa själens bojar och likt lärkan svinga sig mot himmelska höjder. Förmodligen har resultatet av ett och annat recept från regementsläkaren varit den viktigaste ingrediensen. Härefter följde diverse lekar och efter dessa en långdans för att riktigt skaka om deltagarna, innan det var dags för grisen. Det började med en auktion på julbordets grishuvud för att omkring 1960 övergå till levande gris i regel ditforslad av Lennart André för att slutligen bli ett tal till grisen.

Så kom då det stora julbordet med de tillbehör, som anses nödvändiga. Här sjöngs KA 2 egen snapsvisa och här sjöngs Subalternvisan. Efter julbordet och till kaffet följde så Lucia med tärnor med egen Luciasång och därefter trädde Tomte och Nisse in på scenen och delade ut elaka julklappar till de äldre kamraterna. Förste Lucia var regementsläkaren Fredrik Stenkula och ämbetet har därefter gått i arv till välförtjänta äldre kamrater. Ett av bestyren var att åstadkomma alla verserna till julklapparna. Här samlades subalterncorpset några dagar före festen för brainstorming. Dessa kvällar var i regel lika roliga som själva tillställningen. Vem som var tomte respektive Nisse skulle vara en hemlighet och gissningarna blev många. De sista åren har dock tomteämbetet varit Åke Jeansson. Ett år på 1950-talet kunde ingen gissa vem som var Nisse. Denne yttrade sig över huvud taget inte och ingen saknades på festen. Så plötsligt börjar Nisse agera genom att ta av plagg efter plagg. Nisse visade sig vara en inlånad dansös (neegress) från Köpenhamn och ryktet spred sig på stan. Det lär finnas exempel på kamrater, som efter detta förbjöds att delta i Lillejul.

Så tog då den fria delen vid. Här ingick bland annat under många år Löfstedts punsch. Kasernofficeren Per Adolf Löfstedt var ofta en av medelpunkterna på Lillejul och av tradition skulle han på något sätt föräras en flaska punsch. Här fick

man ta till knep och lämpor för att flaskan skulle hamna i rätta händer. Ett av Löfstedts slagnummer var att årligen deklamera Frödings Clown Clopopisky, en tradition som efter Löfstedts bortgång övertogs av Gösta "Gödock" Olsson och sedermera av Perérik Lindahl.

Vid några få tillfällen har subalterncorpset utsett hederssubaltern. Titeln ges på livstid och har tilldelats kamrater, som särskilt månat om Subalterncorpset eller förväntas in i sen ålder bibehålla ett sjusärdeles subalternhumör. Totalt har genom åren utnämnts 9 hederssubaltern är, nämligen Per Adolf Löfstedt, Gösta "Gödock" Olsson, Sven-Eril Bengtson senior, Åke Jeansson, Allan Arnström, Pererik Lindahl, Thomas Thaug, Mats Lindberg och sist utnämnde Olle Melin. Gödock ansåg sig dock särskilt framstående och hävdar, att han är den ende hedersfänriken. Han var utan tvekan värd den titeln.

I början av 1940-talet satt ett gäng subaltern och författade den snapsvisa, som kom att bli något av en signatur vid KA 2 och så småningom hela kustartilleriets tillställningar. Visan är ett resultat av mångas arbete och sjungs på Musketörmarschen ur Ralph Benatzkys Tre musketörer. (Se annan plats i detta nummer!).

Här följer en bildsvit från Lillejul 1944.

Olle Melin

Bilder ur KA 2 fotoarkiv

Våra sjögående trotjänare

Ångkranpråmar och minutläggare

De första fasta mineringarna i Flottans fasta minförsvar är från 1870-talet. Det var dessa mineringar som blev den ena huvudingrediensen, när kustartilleriet sattes upp den 1 januari 1902.

För att lägga ut, underhålla och reparera i mineringarna krävdes härför lämpliga fartyg och de äldsta för detta ändamål byggda var från 1875. Dessa fartyg kallades ångkranpråmar. Begreppet minutläggare kom först 1920.

När kustartilleriet sattes upp ärvdes 6 ångkranpråmar från Flottans fasta minförsvar, byggda mellan åren 1875 och 1893. Av dessa fartyg tillhörde två Vaxholms fästning (nr 1 och 3), två Karlskrona fästning (nr 2 och 4), en för Hörningsholm vid södra inloppet till Södertälje kanal (nr 5) samt en för Fårösund (nr 6). År 1905 tillkom två nybyggen, nr 7 och 8 avsedda för Älvsborgs fästning i Göteborg. Fartygen deplacerade cirka 100 ton och gjorde en fart på cirka 6 knop. De var enligt uppgift mycket svårmanövrerade.

Mul 1 uttrangerades redan 1923, Mul 2 och Mul 4 på 1930-talet Mul 5 och Mul 6 i början av 1950-talet. Mul 3 genomgick en omfattande ombyggnad 1945 och var kvar i tjänst hela 1950-talet liksom Mul 7 och Mul 8.

År 1912 tillkom en ny minutläggare, Mul 9, som tilldelades Karlskrona fästning och var i tjänst till 1950-talet, då de nya minutläggarna tillfördes

Nästa steg var byggandet av Mul 10, som kom i drift lagom till Andra världskrigets beredskap. Detta fartyg tilldelades Vaxholm och kom fr.o.m. 1960-talet att tjäna som lagfartyg för de då uppsatta kustjägarförbanden. Mul 10 slutade sina dagar på Gotland som flytande hotell. Mul 10 blev ensam i sitt slag

År 1947 tillkom Mul 11, sedermera *HMS Kalvsund* och hon placerades i Göteborg. Hon fungerade fram till kustartilleriets övergång till amfibiekår år 2000. Även Mul 11 blev ensam i sitt slag.

Utvecklingen av minutläggare tog ett stort steg framåt när serien Mul 12 till Mul 19 tillfördes med start 1952 och slutleverans 1957.

Fartygen i serien var

Mul 12	<i>Arkösund</i>	KA 1
Mul 13	<i>Kalmarsund</i>	KA 2
Mul 14	<i>Alnösund</i>	KA 5
Mul 15	<i>Grundsund</i>	KA 4

Mul 16	<i>Fårösund</i>	KA 3
Mul 17	<i>Skramsösund</i>	KA 1
Mul 18	<i>Öresund</i>	KA 2 (överförd till KA 3 och omdöpt till <i>Fårösund</i>)
Mul 19	<i>Barösund</i>	KA 1

Fartygen hade en längd av 31,2 meter, bredd 7,4 meter och djupgående 3,1 meter. Farten var cirka 10,5 knop och deplacementet cirka 200 ton, fullt utrustad cirka 245 ton

Den sista av kustartilleriets minutläggare blev Mul 20 *HMS Fårösund* byggd 1983 och tilldelad KA 1.

I dag finns Mul 18 *Fårösund* i tjänst som försöksfartyg för 3.sjöstridsflottiljen i Karlskrona och Mul 20 *Furusund* i tjänst vid 4.sjöstridsflottiljen på Berga.

Här följer en bildsvit över kustartilleriets minutläggare genom åren. Bokstaven J fanns på de flesta fartyg och båtar tillhörande kustartilleriet in på 1930-talet.

PS. Om någon har bilder av Mul 3 respektive Mul 7 mottages dessa tacksamt. Red

Olle Melin

Mul 1, KA 1

Mul 2, KA 2

Mul 5, Hörningsholm sedermera KA 1

Mul 10, KA 1

Mul 4, KA 2

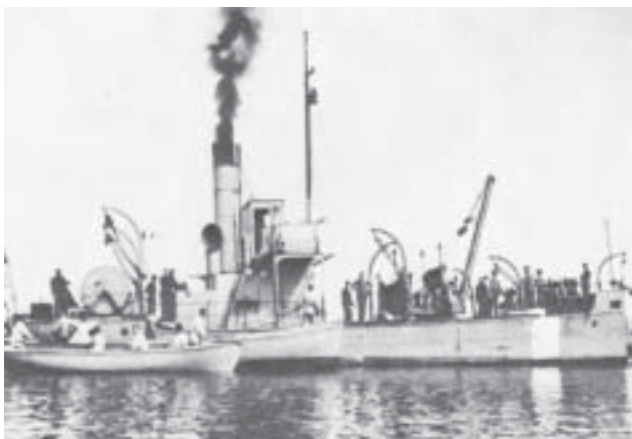
HMS Mul 11 Kalvsund KA 4

Mul 6, KA 3

Mul 13 Kalmarsund, KA 2 innan ombyggnaden av bryggan

Mul 8, KA 4

Mul 18 Öresund, KA 2 med ny bryggkonstruktion

Mul 9, KA 2

*Mul 20
Furusund, KA 1*

Militärhemmet

Historien om en fritidsborg

I östra delen av Karlskrona ståtliga stortorg står en röd tegelbyggnad med en märklig bakgrund, nämligen Militärhemmet. Alla med anknytning till flottan och Karlskrona har säkert något förhållande till denna fritidsborg. Man kan utan överdrift säga, att Militärhemmet är en mans verk, amiralitetspastor Carl Ossian Elmgårds. Han var åren 1909-1915 stamanställd vid KA 2 och det var då, han kom i kontakt med soldaternas och sjömännens fritidsproblem. I år är det 56 år sedan Militärhemmet invides.

Det var alltså Carl Ossian Elmgård, som tog initiativet till Militärhemmet. Elmgård verkade i Amiralitetsförsamlingen 1930-1961. Han kom från Lekaremåla by i Elmeboda och tog värvning vid KA 2 1909. År 1915 lämnade han Karlskrona och började läsa i Lund, först till studentexamen och därefter till präst.

I varje garnisonsstad har funnits, finns och kommer kanske att finnas särskilda militärkaféer, sådana till vilka värnpliktiga i första hand söker sig. Under förts världskriget tog Karlskronas bättre kaféer inte gärna mot militärer av manskaps grad. Vidare fanns det ett antal kaféer, där miljön var deprimerande och utgjorde en förslöande atmosfär.

Utanför militärförläggningarna fanns i Karlskrona också Kronprinsessan Victorias örlogshem, men det var endast avsett för flottans personal. Redan under den tid Elmgård var värvad vid KA 2, insåg han behovet av en fritidsborg för all militär personal i Karlskrona.

Under åren 1930-1940 var Elmgård anställd som amiralitetspredikant och det ansågs inte lämpligt, att man i den befattningen tog några initiativ, som skulle verka på längre sikt. Men när Elmgård 1940 blev ordinarie och amiralitetspastor, blev frågan om ett militärhem åter aktuellt.

Insamlingen började så smått hösten 1941. Målet var, att i en första etapp få 100 000 kronor tecknade. Elmgård hade tänkt sig ett femtiotal givare med var sin andel på tvåtusen kronor. Han besökte skeppsredare och industridkare i Stockholm och Göteborg bl.a. I mars månad hade första etappen uppnåtts. En stiftelse på fem personer bildades sorterande under Amiralitetsförsamlingens kyrkoråd.

I ett cirkulär från 1942 skriver biskop Edvard Rodhe i egenskap av stiftschef i Lund följande:

Det torde inte finnas någon församling i Lunds stift, som inte har sänt någon eller några av sina unga män till Karlskrona för att fullgöra sin tjänst, antingen som stamanställd eller som värnpliktig. Skaran av unga män

som i Karlskrona, i fosterlandets tjänst, knyts amman med varandra i gemensamt arbete och gemensamma förpliktelser, har med åren blivit allt större. Allt måste göras för att denna gemenskap, oundviklig som den är, såsom Geijer säger, bliva en källa till välsignelse. Var och en må känna den förpliktelse, som ålägger honom göra gemenskapen till en hälsokälla. Det är min varma förhoppning, att det åsyftade målet skall nås, först och främst så, att Militärhemmet med det snaraste kommer till stånd och sedan att det, en gång färdigt, skall kunna skapa fram en god, andligen stärkande atmosfär, som gör gemenskapen till en välsignelse.

Även de militära myndigheterna visade sig från början mycket positiva till projektet.

Under andra världskriget fanns det ovanligt stora skolor militär i Karlskrona. En vettig fritid för dessa var ett nödvändigt komplement till den ansträngande beredskapstjänsten. Det var därför ett lyckosamt drag att ge start åt insamlingen under brinnande världskrig.

År 1944 grundades "Stiftelsen Militärhemmet i Karlskrona" under överinseende av Svenska Kyrkans Diakonistyrelse. Amiralitetspastorn var självskriven ledamot och ordförande.

Stiftelsen har till ändamål

- att uppföra och inrätta samt såsom ägare innehava och förvalta det genom statliga och kommunala anslag och frivilliga medel tillkomna Militärhemmet i Karlskrona. Detta militärhem har till uppgift att efter dagens arbete och övningar vara en tillflyktsort för alla i staden och dess omnejd förlagda vapenslag.

- att sörja för god och otvungen förströelse samt bereda den militära personalen tillfälle att genom studier och annan intellektuell sysselsättning få största möjliga utbyte av sin fritid.

Militärhemmets grundare, amiralitetspastor Carl Ossian Elmgård

Föreståndaren Christer Svensson tillsammans med damerna i kaféet, Rose-Marie Eckholt till vänster och Madeleine Skogersson

- att genom pastoral själavård och sammankomster i fosterländsk och kristligt uppbygglig anda främja den militära ungdomens moraliska och religiösa fostran.

I maj 1949 antog stadsfullmäktige förslaget till stadsplaneändring för aktuella kvarter och tomter, där de av stiftelsen inköpta fastigheterna var belägna och tomterna sammanslogs till en nybildad tomt, Lagercrantz nr 14.

I december 1950 erhöles tillstånd till rivning, schaktning och sprängning på tomten och i oktober 1951 kom det efterlängtaade byggnadstillståndet och i december samma år startade byggnadsarbetena.

Insamlingen av medel hade pågått under hela 1940-talet och den 31 december 1950 hade beloppet vuxit till cirka 1,1 miljoner kronor.

Militärhemmet stod färdigt den 8 maj 1953 och invigdes under högtidliga former av Chefen för marinen, viceamiral Helge Strömbeck. Militärhemmet inrymde lokaler för många och olika slags fritidsverksamhet.

Elmgård insåg tidigt, att ett bra sätt att finansiera verksamheten, var att inrymma affärslokaler och bostäder för att på detta sätt få inkomster.

Fritiden för värnpliktiga genomgick stora förändringar på 1970-talet. Ständig nattpermission, möjligheten att gå civil inom kasernområdet, utökad utbud av fritidsverksamhet inom kasern samt stora förbättringar vad gällde hemresor gjorde, att Militärhemmets betydelse som fritidsborg radikalt minskades. Militärhemmet sågs mer och mer som en civil institution i staden och antalet besökande värnpliktiga var näst intill noll.

Sedan 2008 har nya tag tagits för Militärhemmets drift i syfte att locka värnpliktiga till fritidsborgen. Man har lyckats. Nuvarande VD, örlogskapten Christer Svensson, har med styrelsens medgivande åstadkommit en radikal ombyggnad innebärande nytt gym, ny spaanläggning, bibliotek, biljard m.m. Till detta kommer ett "fik" med stans billigaste fika med uteservering sommartid, filmvisning varannan vecka m.fl. aktiviteter.

Andaktsrummet

Hörsalen

KA2 museiförening använder Militärhemmet för sina träffar

Elmgårds andaktsrum finns kvar liksom den stora hörsalen. Allt utom fika och film är gratis för värnpliktig personal.

Tre affärslokaler, 9 lägenheter och viss uthyrning i själva fritidsborgen ger en grundinkomst, som borgar för framtiden.

Framtiden med beredskapsanställda soldater kommer att innebära nya utmaningar för verksamheten.

Carl Ossian Elmgård avled 1973, men hade några år dessförinnan överlämnat ordförandeskapet till dåvarande Chefen för Karlskrona örlogsskolor.

Carl Ossian Elmgård var en speciell människa och präst, som inte lämnade någon oberörd. Ännu är det många karlskronabor, som minns mannen med den bredbrättade hatten. Hans livsverk Militärhemmet, står som ett tidsmonument på stadens centrala plats och kommer med säkerhet att stå där i många generationer framåt.

Olle Melin

Ett modernt gym finns på Militärhemmet

Foto: **Olle Melin**

Kustposten har kommit över en dikt skriven av legendariske sekreteraren i KA 2 Kamratförening och den förtjänar att publiceras.

När dikten tillkommit och bakgrunden är tyvärr inte känt.
Kanske någon läsare kan hjälpa oss på traven

Ett liv opposition förutan
är ett liv förutan färg.
Förf.

Med andan i halsen och vredgad som fan
kom Jeppe från Kungsholmen häromdan,
hann knappt genom dörrn´ förrn´ han släpper sin galla
som nästan till golvet kom oss att falla.

Vad hade då inträffat på Kungsholmsfort
som så uppfordrat Jeppe till vrede,
jo, en händelse av osedvanlig sort,
femtio man gick med räfsor i parken och stredo.

Och ej nog med detta sa Jeppe med ilska
den lön som de får haver uppväckt min trilska,
här går furir Karlsson i ansvarsfullt värv
och uppbär ej mer än en lövplockarskärv.

Minsann skall jag taga min hand ifrån graden
och söka mig in som civil av nåt slag,
att ta emot sladden från Bore vid Aspömaden
blir båd Länsmans-olle och mig till behag.

Jag bidrar dessutom att öka den skara
utav civilister som tagits tillvara,
och snart nog har kommit i majoritet
vad månede väl slutligen bliva av det.

Och Jeppe han tänkte sig framåt i tiden,
skådande regchefen iklädd ett stop,
med cigarren i munnen leder han striden
och efter följer en oordnad hop.

Han skådar herr Hall med ett knippe av nycklar
och med modell Vega på huvudet han cyklar,
i hälarerna hastar en Rask-are yngling
som i modernaste snitt faktiskt liknar en fängelserymning

Med pricken på itvar väl ändock den man
som likt en halvöppen fällkniv i kortbyx far fram,
och bygger av kabel en linje i fält,
medan folket hans värmer sig uti ett tält.

Den tiden blir ond för oss gamla soldater
förutan nån rättning och nån uniform,
och krigare med omilitäriska later,
ack, suckar Jeppe, en sådan reform.

Boston

Födelsedagar m.m.

Vi gratulerar

90 år

Göthe Fernheden	Jönköping	11/5
-----------------	-----------	------

85 år

Wiking Syrén	Karlskrona	11/4
Arne Ferrington	Huaröd	4/5
Lennart Norén	Jämjö	28/5

80 år

Sten Svensson	Vadstena	10/4
Jerker Norvidsson	Grevie	4/5
Nils-Göran Hanson	Karlskrona	21/5
Alvar Carlsson	Karlskrona	17/6
Karl-Gustav Jansson	Karlskrona	24/6
Kjell Åström	Ängelholm	27/6

75 år

Roland Möllheden	Rödeby	7/4
Åke Jeansson	Tving	28/5
Nils-Gunnar Ivarsson	Sturkö	14/6

70 år

Roland Hultgren	Karlskrona	17/5
Lars Qvist	Karlskrona	18/5
Lars Stridbeck	Jönköping	20/5
Arne Karnehov	Rödeby	27/5
Lennart Samuelsson	Malmö	22/6

65 år

Rolf Hurtig	Eslöv	4/5
Lars Källemark	Lyckeby	1/6
Lars Lennartsson	Lund	18/6
Anders Abrahamsson	Lidingö	18/6
Christer Nedfors	Karlskrona	24/6
Mariette Blomberg	Lyckeby	25/6
Lennart Berg	Lyckeby	26/6

60 år

Leif Nivebro	Växjö	6/4
Jan-Åke Samuelsson	Karlskrona	14/6
Per Anglert	Karlskrona	20/6

50 år

Mikael Eriksson	Upplands Väsby	10/6
-----------------	----------------	------

40 år

Tony Johansson	Lyckeby	16/5
----------------	---------	------

35 år

Anders Engkvist	Karlskrona	24/5
-----------------	------------	------

Avlidna kamrater

Bengt Petterson	Varberg	3/1 2009
-----------------	---------	----------

Lösning korsord 4/2008

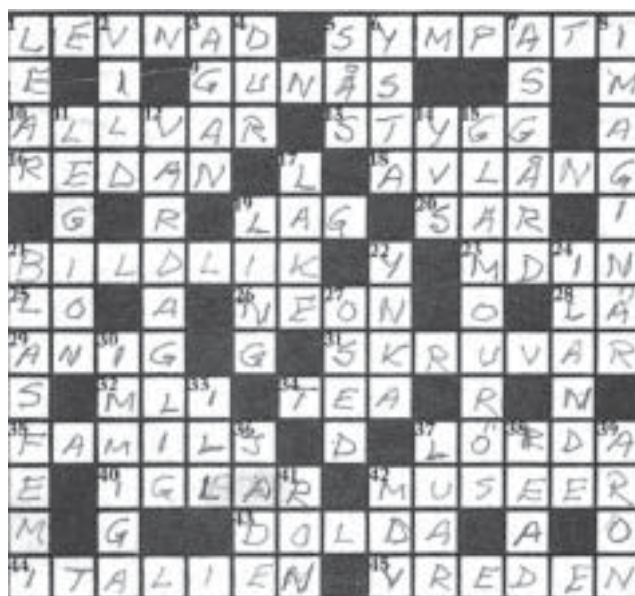
I och med att Kustposten övergått till nättidning, upphör t.v. korsordet.

Dock har vi förrättat dragning av korsord nr 4-2008 och lycklig vinnare blev

Bo-Gunnar Nilsson
Limhamnsvägen 18 A
217 59 MALMÖ

GRATTIS!

Pris kommer.

En välkänd Karlskronabutik

Många minns fortfarande den lilla butiken vid västra änden av Stumholmsbron i nedervåningen på kasern Sparre. I den affären gällde inköpskort och de nutida idéerna med rabattkuponger, reklamblad och röda lappar var inte att tänka på.

Jag talar om Marinens proviantbod. På nyårsafton i år är det 32 år sedan butiken slog igen. Trots att verksamheten endast pågick i 53 år, så var det utan tvekan ett stycke militärhistoria, som gick i graven på nyårsafton 1977.

Efter omfattande turer kom verksamheten i gång den 2 juni 1923. Verksamheten började i källaren på nuvarande Sjöofficersmässen och från början fanns det 32 olika varuslag i sortimentet. Köpmännen i Karlskrona protesterade på det grymmaste mot initiativet att låta den köpstarka militära personalen handla i en egen butik till egna priser. I en skrivelse till Kungl Marinförvaltningen påpekades, att "privilegierandet av Flottans personal i Karlskrona helt stod i strid med den likarättsprincip, som nu efter alla privilegieförordningars upphävande konsekvent bör tillämpas i vårt land". De statsfinansiella följderna av denna handel kunde väntas bli allvarliga, samtidigt som effekterna måste bli kännbara, rent av förödande för stadens köpmän. Sådant borde staten inte medverka till eller främja.

Men egentligen var detta med proviantförsäljning inte något nytt för militär personal. Före proviantbodens tillkomst fanns det i Karlskrona liksom vid andra större garnisonsorter möjligheter för den militära personalen att privat köpa in av de produkter, som fanns i förråden. Bestämmelserna liksom försäljningsformerna varierade från plats till plats.

Kunderna måste uppvisa ett inköpskort. Ursprungligen föreslogs, att endast personal vid officers- underofficers-, mariningenjör-, marinintendents- och marinläkarkårerna liksom ecklesiastikstaten och poliskåren liksom gifta underofficerskorpraler och korpraler skulle få rätt att ta ut proviant till självkostnadspris.

Efter hand ändrades reglerna för inköp. Alla anställda i marinen fick möjlighet att handla och även Karlskronavarvets personal fick behålla rätten efter bolagsbildningen 1961. Även sedan man gått i pension behölls inköpsrätten. Koder på inköpskortet skvallrade om familjens storlek m.m. och innebar vissa begränsningar, vad gäller omfattningen av inköpen. Detta system fanns dock inte kvar vid nedläggningen. Rätten för Karlskronavarvets personal fick kollegerna vid det nyetablerade Uddcomb att agera. De krävde jämställdhet med systerföretagets

Karlskronavarvets anställda. Båda företagen tillhörde ju dåvarande Statsföretag. Begäran lämnades utan avseende.

1934 flyttade verksamheten till lokalen vid Stumholmsbron och där blev den kvar till nedläggningen. Från början var det underbefäl ur flottan som med hjälp av värnpliktiga svarade för kommersen. Efter hand kom civil personal in i verksamheten och så småningom var det endast civila i butiken. Verksamheten sorterade under Intendenturförvaltningen först vid Karlskrona station och sedermera Sydkustens marindistrikt, Marinkommando syd och slutligen Sydkustens örlogsbas.

Proviantbodens förste civila föreståndare var E Hj Rosén och han anställdes på 1950-talet. Då var verksamheten som störst och omfattade ett femtontal anställda. Siste föreståndaren var Elsa-Greta Malmgren och hon hade till sin hjälp två heltidsanställda och tre deltidsanställda butiksbiträden.

Charkuteriprodukterna från Kronocharkuteriet på Stumholmen liksom ankarstockarna från Kronobageriet stod under alla åren högt i kurs hos kunderna. Men även konserver från kronans förråd hade stor åtgång. I princip fanns allt som hörde en modern speceriaffär till. År 1963 infördes snabbköpsprincipen och samtidigt gjorde mejeriprodukterna entré i sortimentet.

Redan 1963 anmälde dåvarande Statskontoret till Kungl Maj:t, att rörelserna borde avvecklas eller övergå

Den siste föreståndaren, Elsa-Greta Malmgren, expedierar verkställare Birger Melin (längst bort) och hans hustru Rosa. Foto Stig Alvar Johansson

till annan huvudman (bageri, charkuteri och proviantbod). Men ganska omgående ångrar man förslaget och påpekar, att förändringar inte kan ske utan avsevärda investeringar och att arbetsmarknadsläget i Karlskrona motiverar ett bibehållande. Turbulensen fortsatte sedan under hela 1960- och 1970-talen Upprepade beslut om nedläggning följdes lika raskt av beslut i motsatt riktning. Det verkar som om ingen ville hålla i skaffet, fastän alla viste att yxan måste gå.

Några beslutsdatum:

17 december 1965: Verksamheten får fortsätta intill 1 juli 1970.

27 juni 1969. Driften skall fortgå intill den 1 juli 1973.

10 mars 1972. Verksamheten får fortgå även efter den 1 juli 1973.

Det blev emellertid linjeorganisationen vid Sydkustens örlogsbas, som själva i en utredning kom att bli bödel för verksamheten. I utredningen föreslogs, att verksamheten skulle läggas ned den 31 december 1978 och som motiv angav bl.a.

- det går ej längre att leverera till hänvisade förband till marknadsmässiga priser, om dessa i sig skall inkludera samtliga kostnader beroende på
- minskande kundunderlag
- allt större och rationellt drivna konkurrentföretag
- ökade lönekostnader
- kundernas övergång till bekväma livsmedel

Örlogsbaschefen lät också en konsultfirma utreda förutsättningarna för en fortsatt drift och resultatet var entydigt:

”Utan kraftig subvention har verksamheten inga som helst möjligheter till lönsam drift, varken ur företagsekonomisk eller ur produktionsteknisk synpunkt.”

Nedläggningen kom dock ett år tidigare än planerat. Efter förhandling med personalorganisationerna beslöts att verksamheten skulle läggas ned med utgången av år 1977.

Kvarvarande personal överfördes till nya arbeten vid Sydkustens örlogsbas och Blekinge kustartilleriförsvaret.

Olle Melin

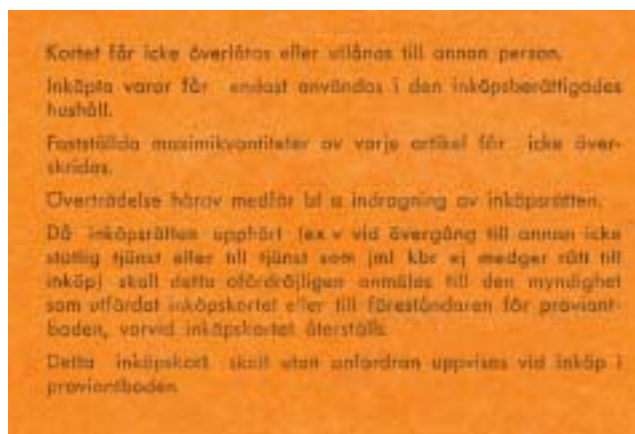
PS. Det finns många historier om ankarstocken, som nämns ovan, eller kusen, som den också kallades. Bland annat finns den om den gamle matrosen i utlämningsluckan på ”Bröbarjet” på Stumholmen, som satt på amiralinnans ankarstock för att den inte skulle kallna utan bibehålla det nybakade brödets ugnsvärme eller påståendet att björkholmsfruarna kunde konstatera, att de degtrampande båtsmännen vid ett visst tillfälle var från Öland, vilket sades ge brödet särskilt pikant smak. DS

Sista personalgänget. Från vänster Ellen Heimfors, Kajsa Larsson, Sigbritt Olsson, Lilly Jonasson och föreståndaren Elsa-Greta Malmgren.

Inköpskort, framsida

Inköpskort, baksida

Snapsvisor och marschvisor

Text: Olle Melin

När kustartillerister träffas för fest och det ska drickas snaps, är det framför allt två speciella snapsvisor, som står i förgrunden. Den ena är ”Vem sade ordet”, tillkommen vid KA 2 och den andra är Evert Taubes ”Än en gång därän”.

Vem sade ordet?

”Vem sade ordet?” betraktas som kustartilleriets snapsvisa nummer ett. Egentligen tillhör den KA 2, eftersom det var där, den tillkom i början av 1940-talet. Visans text har tillskrivits dåvarande löjtnanten Nils Skånberg (1914-1985), men det har senare framkommit, att visan är ett lagarbete med många inblandade, bland andra Bo Westin, Ola Träff, Nils Skånberg och reservofficeren Hans Thomson. Tydligt har Skånberg varit den, som fört protokollet, när visan skrevs. Melodin är lånad av den österrikiske tonsättaren Ralph Benatzky och hämtad från Musketörmarschen ur hans operett ”Tre musketörer”. En grupp officerare från KA 2 sjöng in visan i samband med inspelningen av LP-skivan ”Kustartilleriets marscher”.

SKÅL!

Vem sade ordet?

Skål här vid bordet!

Blänkande pärla,

våra klingor korsas för Dig.

Källarvalv djupa

sågo oss supa.

Musketörer med sitt hjärta uti brand

släcker törsten med att ta en tår på tand.

Höjom pokalen!

Helan för till sällhetens land!

Än en gång därän

Denna visa fanns i Evert Taubes bok *Ultramarin* från 1936. Många skrönor går om dess uppkomst och flera organisationer, bl.a. Kustartilleriet betraktar den som ”sin”. Sant är, att den sedan tillkomsten flitigt sjungits vid sammankomster med kustartillerister på mässor och anorstädes. Den har jämte ”Vem sade ordet?” betraktats som hart när obligatorisk, då snaps bjudits till maten

Även Flottans Män och ett ordenssällskap betraktar visan som sin. Förmodligen har den gode Evert Taube tillägnat visan ett antal organisationer.

Än en gång därän bröder!

Än en gång därän!

Följom den urgamla seden!

Intill sista man, bröder,

intill sista man

trotsa vi hatet och vreden!

Blankare vapen sågs aldrig i en här

än dessa glasen,

kamrater i gevär!

Än en gång därän, bröder,

än en gång därän!

Svenska hjärtans djup,

här är din sup!

Livet är så kort, bröder!

Livet är så kort!

Lek det ej bort, nej var redo!

Kämpa mot allt torrt, bröder!

Kämpa mot allt torrt!

Tänk på de gamle som skredo

fram utan tvekan i floder av champagne,

styrta från början av brännvin från vårt land!

Kämpa mot allt torrt, bröder!

Kämpa mot allt torrt!

Svenska hjärtans djup,

här är din sup!

Marschvisor.

Marschvisor har förekommit vid KA 1, KA 2 och KA 3. I samband med ovan nämnd skivinspelning letade jag förgäves efter texten till KA 3 marschvisa (noterna finns), men förgäves.

Kanske någon läsare av detta vet något om texten. Hör gärna av er i så fall.

Kustartillerivisan

Kustartillerivisan har i första hand använts som marschvisa vid KA 1. Den skrevs under 1930-talet av Franz Erwall (musiken) och Harald Victorin (texten). Erwall (1877-1949) var musikdirektör vid regementet 1916-1936 och Victorin (1889-1960) officer vid regementet. Harald Victorin har också gjort sig känd som pojkboksförfattare.

Marschvisan är insjungen av Sandgrenska Manskören i Karlskrona på skivan ”På vakt”, fortsättning av Kustartilleriets marscher. KA 1 Kamratförening Vapenbröderna har fått en marsch med samma namn sig tillägnad, skriven av Verner Lindström, också han musikdirektör vid KA 1. I det inledande partiet av marschens trio förekommer första versen av marschvisan med samma text men med annan melodi.

Det finns också en äldre insjungning av denna visa på en s.k. stenkaka. Det är överstelöjtnanten Gunnar Carle som tillsammans med KA 1 musikkår framför visan.

1
*Vid Österhavets klippkust
en viking dystert såg
på västerväga vindpust
som bragte härnadståg.
Det ättelägg han fick sen
han köpte en ballist,
den ladda han med kullersten,
blev kustartillerist.*

2.
*Kring Älfsborgs gråa murar
och Kalmar stolta slott,
har blåsts i välska lurar
och fällts mång tusen skott.
Från nordansvepta skären
de snöpligt seglat hem
och gamla landamären
de äro svenska än.*

3.
*Där havets åskor rulla
mot kobbar, grund och skär,
vid sund av minor fulla,
den platsen är oss kär.
Vi trampa däcksplank våta
vi trampa hård betong
tills dova mullranden hörs låta
pjäsers hårda sång.*

4.
*Kanoners dån är vår musik
och minans knall refräng.
All ovän snärjs av vår taktik
och blir ett blodnäst gäng.
Från norrlandort, där is slår vakt,
till Skånes platta slätt
vår uniform, vår käckta takt
markerar Kustens sätt.*

KA 2 marschvisa

KA 2 marschvisa uruppfördes vid en garnisonsafton i Karlskrona den 2 november 1944. Den tillkom efter en pristävling om bästa marschvisa för KA 2 och gick segrande ur tävlingen, som samlade 12 tävlingsmelodier. Musiken skrevs av Sven-Gösta Elmquist, reservofficer vid regementet och texten av Sven-Olof (Ola) Träff, löjtnant vid regementet.

Marschvisan finns insjungen på LP-skivan "Kustartilleriets marscher" och på CD:n "Karlskrona kustartilleriregemente", där medlemmar ur Marinens Hemvärnsmusikkår, Blekinge, sjunger.

1.
*Vi vandra ej på vägarna i sol och svett och damm
och ej som flygets örnar vi i luften segla fram
och fastän havet spolar de klippor där vi stå
vi segla inte ut på oceanen blå.*

Refräng:
*Nej, vi står kvar – javisst! I ofärdsdar – javisst.
ty vid kanonen trivs en kustartillerist
och trognast ibland alla, som vid grova pjäser stå,
ni skola se soldaterna från KA 2.*

2.
*Må andra sjunga sångerna om krigarns fria liv
när han drar ut i fält ifrån sitt hem och från sitt viv.
må andra vinna lagrar på fjärran ärans fält –
men oss skall ingen rubba, där vi oss har ställt.*

Refräng:
*Nej, vi står kvar – javisst! I ofärdsdar – javisst.
ty vid kanonen trivs en kustartillerist
och trognast ibland alla, som vid grova pjäser stå,
ni skola se soldaterna från KA 2.*

3.
*Fast våra hjärtan klappar för var fager flickas namn
och fast vi gärna sluter dem uti vår breda famn,
vår kärlek är dock trogen den flicka och den kust,
som vi har lovat älska uti nöd och lust.*

Refräng:
*Nej, vi står kvar – javisst! I ofärdsdar – javisst.
ty med sin flicka trivs en kustartillerist
och trognast ibland alla, som med sina flickor gå.
ni skola se soldaterna från KA 2.*

4.
*Ej skall väl någon tveka om vårt ärligt svenska mod,
på kragen lyser mattan som vårt eget hjärteblod.
den färgen skall tillsammans med den gula och den blå
som vår symbol för Sveriges fria kuster stå.*

Refräng:
*Nej, vi står kvar – javisst! I ofärdsdar – javisst.
ty vid kanonen trivs en kustartillerist
och trognast ibland alla, som vid grova pjäser stå,
ni skola se soldaterna från KA 2.*

Våra anor

”Garnisonstruppernas” marina del

Sedan äldre tider fanns i landet såsom garnisonstrupper vid flottan ett regemente på 1400 marinier och 600 artilleribussar fördelade på tjugo kompanier. Dessa trupper tjänstgjorde i Karlskrona och bemannade bl.a. Kungsholmsfort, Drottningsskär och övriga försvarsanläggningar till skydd för örlogsbasen i Karlskrona. År 1766 minskades denna styrka till cirka hälften. Av återstående 700 marinier avgick 1775 ytterligare 100 man, och året därpå delades marinierstyrkan så, att 400 man kvarhölls som volontärer, under det att 200 man avdelades till koferdibåtsmän.

Dessa 400 volontärer organiserades 1789 som ett Volontär- eller kanoniregemente, och samma år uppsattes ett nytt regemente, Storamiralens regemente, bestående av 1000 man.

Efter 1789-1790 års krig ombildades dessa trupper så, att i Karlskrona skulle finnas två volontärregementen - 1. och 2. - på tillsammans 1422 man och i Göteborg dessutom ett kompani på 75 man. Vardera av regementena i Karlskrona bestod av två kompanier på 75 man och elva kompanier på 50 man jämte för regementet i dess helhet 11 profosser och spel. Sedermera överfördes ett volontärkompani från Karlskrona till

Stralsund, men istället uppsattes och förlades till Karlskrona på pommeriska kammarens bekostnad ett nytt kompani på 50 man.

En omorganisation ägde snart nog rum, vilken enligt beslut av 1804 resulterade i, att i Karlskrona förlades två regementen volontärer eller sjöartillerister, varjämte ett regemente uppsattes och förlades till Stockholm och ett till Göteborg.

I samband med sammanslagningen av ”stora flottan” och ”lilla flottan” år 1824 bestämdes, att av dessa volontärregementen skulle bildas en Sjöartillerikår på 874 man, fördelade på tio kompanier, av vilka sju förlades till Karlskrona, två till Stockholm och ett till Göteborg.

År 1832 förändrades kåren till Sjöartilleriregementet, vilket endast för organisationen innebar, att styrkan minskade till 800 man. Men dessutom anbefalldes att regementet nu i sin helhet skulle vara förlagt till Karlskrona, varjämte den bestämmelsen tillfördes, att det nya regementet skulle utgöra ”stam för Blekinge läns beväring”, en tradition som via Marinregementet och Blekinge bataljon överfördes till Karlskrona Grenadjärregemente i form av den allmänna värnplikten.

Sjöartilleriregementets uppgift bestod i att bevaka flottans etablissemang i Karlskrona och på fästningarna, att tjänstgöra i egenskap av gar-

nisonstrupp på utgående örlogsfartyg och på fästningarna, att bestrida artilleri- och laboratoriearbeten såväl på stationen som ombord m.m.

Sedan en artilleribåtsmanskår blivit inrättad 1845 för utbildning av kanonkommendörer och för att bestrida artilleritjänsten såväl ombord som i land, bestämdes genom kungligt brev 1845, att Sjöartilleriregementet skulle benämnas Marinregementet. Härvid blev organisationen oförändrad, men den artilleristiska delen av regementets uppgifter bortföll.

Marinregementets saga blev inte lång - den skulle komma att bli i det närmaste lika kort som sedermera Karlskrona Grenadjärregementets. Man började anse, att Karlskrona örlogsstation med alla dess försvarsanstalter skulle kunna reda sig utan fredsbesättning av infanteri, och så beslöt riksdagen, att Marinregementet skulle indras. Indragningen hade föregåtts av att en riksdagsman från Karlskrona, O F Brunberg, tre år i rad 1867-70 motionerade om indragning alternativt förflyttning till annan ort ”där det även i fredstid kunde beredas nyttig sysselsättning, så att icke som nu är förhållandet, mer än hälften av den nuvarande garnisonen får gå sysslolös samt sprida och underhålla sådan demoralisation, som av dagdriveri alstras”. Indragningen skulle inte ske på en gång utan endast i mån av personalens avgång, och med början 1872, men en indragning var det. I samband med att indragningen påbörjades överfördes Marinregementet med 1872 års ingång från sjö- till lantförsvaret.

Marinregementet var förlagt till Sparre i den del som låg närmast Stumholmsbron. Övningarna ägde rum på Amiralitetsslätten samt under den korta tid beväringen fanns i tjänst, på Vämöslätten.

Marinregementet syns ej ha haft det bästa anseendet i Karlskrona. Kyrkoherden Lars Feuk skriver år

Övning Vämöslätten 1871

1883 i sina ”Skisser från Karlskrona”, att regementet ”stod sig slätt” vid jämförelse med de övriga i staden förlagda militärerna. Då regementet år 1854 helt plötsligt och i sin helhet blev kommenderat till Kungsholmen lämnar kyrkoherde Feuk följande drastiska skildring av regementet och förhållandena på Kungsholmen:

”Manskapet bestod i allmänhet av demoraliserat folk. Befälet utgjordes, med undantag för löjtnantsgraden av gamla, föga tjänstbara män, av vilka några voro från flera år tillbaka fullt pensionsmässiga. Bland dem rådde ej ringa bestörtning, då regementet helt plötsligt skulle förläggas på Kungsholmen. Man fann sig dock. Rustkamrarna med alla de gamla plaggen kunde inte flyttas med. Plaggen behövde vårdas och vädras. Detta maktpåliggande bestyr åtog sig benäget veteranerna inom officerskorpsen. Emellertid uppkom härigenom ej ringa villervalla i arrangemangerna på Kungsholmen. De yngre officerarna skulle sköta kompanierna, vilka sammanslogs så vitt möjligt var. Folket instuvades i ordets egentliga bemärkelse i kasematterna. Klädespersedlarna forslades från staden till Kungsholmen och från Kungsholmen till staden allt efter behovet. Kaptenerna som hade sina rustkamrar på passevolans, ville naturligtvis ej släppa de bästa kläderna till dagligt bruk. En löjlig händelse inträffade till följd härav, då prins Oscar, som befann sig ombord på linjeskeppet Carl

XIII strax utanför fästningen, en dag helt oförmodat ankom dit för att åse exercisen. Manskapet uppställde i största hast, beklätt med kappor, men då vädret var vackert och exercisen i kappor ej ansågs tillbörlig, gavs befallning till kappornas avläggande, vilken befallning dock för anständighetens skull, i anseende till benklädernas bristfällighet, måste återtagas.”

När 1985 års riksdag beslöt att Blekinge bataljon (I 30) skulle sättas upp på Bredåkra hed överfördes de officerare och underofficerare ur Marinregementet som ännu fanns kvar till det nyuppsatta förbandet fr o m 1886. Trots förläggningen 3 mil från Karlskrona, var förbandets huvuduppgift att försvara svenska flottans huvudstation.

Under Marinregementets tid på sjöfästningarna var även ett stort antal båtsmän kommenderade där. Vid Marinregementets indragning år 1871, då regementet sattes på ”vakantstat” och överflyttades från Flottan till armén, fick också de flesta av marinsoldaternas uppgifter på forten övertas av båtsmännen. Det år 1866 organiserade Skärgårdsartilleriet hade haft hand om befästningarna vid Karlskrona, men sedan det 1873 uppgått i flottan hade bristen på fästningsartilleripersonal blivit alltför kännbart. med anledning av detta, då båtsmännen ej ansågs tillfyllest kunna tjänstgöra vid fästningsartilleriet, beslöts vid 1887 års

riksdag, att den då nyuppsatta sjömanskåren skulle med två kompanier, vardera om 200 man, tjänstgöra som fästningsartillerister. Denna organisation varade endast till 1893, då Kongl Karlskrona Artillerikår sattes upp med 4 kompanier om tillsammans 300 man.

Volontär från 1780-talet

1) Profoss = förr befattningshavare vid krigsmakten som hade att vaka över ordningen, beivra förbrytelser och ombesörja verkställigheten av straff. En senare motsvarighet var väbel.

2) Passevolans = militärt underhållssystem, som innebar, att befälet mot ersättning åtog sig att helt eller delvis svara för truppens utrustning, i äldre tider även för dess rekrytering.

Olle Melin

Marinsoldater på Vämö mitten av 1800-talet

Soldater ur dagens Volontärregemente, en försvarshistorisk förening

RÖRLIGA BLADET

Nr 1 - 2009

MUSEIFÖRENINGEN FÖR
RÖRLIGT KUSTARTILLERI

Vår adress

KA 2 Museiföreningen för Rörligt Kustartilleri
Marinbasen
Box 527
371 23 KARLSKRONA

Adressändringar

Vid adressändring glöm inte att vi behöver den för att nå Dig med Rörliga Bladet m m

Redaktör

Sigvard Bengtsson

Att vara medlem

Vill Du bli medlem eller veta om vår förening, ring Sigvard Bengtsson tel 0455/33 60 20 eller Hans Willebrand tel 0480/ 33056

Medlemsavgifter

Vi har mycket humana medlemsavgifter:

- Årsavgift 20:-
- Ständig medlem 200:-

Vi uppskattar om Du hjälper föreningen med Ditt medlemskap, men behöver all ekonomisk hjälp och tackar i förhand för eventuell gåva

För att vi skall veta vem som betalt in pengar vill vi att Du meddelar namn och adress

Hans Willebrand tfn 0480 / 33056 eller
Sigvard Bengtsson tfn 0455 / 33 60 20

Inbetalning av medlemsavgifter

Föreningen har öppnat ett bankkonto där medlemsavgifter samt eventuella gåvor kan sättas in.

Clearingnr = 6741 (Handelsbanken)

Kontonummer = 152 252 088

Adress: KA 2 Museiförening för Rörligt Kustartilleri

c/o Hans Willebrand

Gräsgårde 4327

338 96 Ljungbyholm

Innehåll

Del 5 av: Öv Sobeus bok

Det rörliga kustartilleriet 1902 -1945

Gåvor

Vi uppskattar om Du hjälper föreningen med Ditt medlemskap, men behöver all ekonomisk hjälp och tackar i förhand för eventuell gåva

Meddelande

Kamratträffarna på Militärhemmet i Karlskrona fortsätter under 2009 med följande dagar, som är **första tisdagen** i varje månad. **kl 0930**

7 april, 5 maj, 2 juni, 7 juli, 4 augusti, 1 september, 6 oktober, 3 november och 1 december.

Väl mött till kamratlig samvaro

Bild: 8,4 cm kanon m/1883

Museet

Öppettider:

Tiden 21 maj till och med 12 september:

Tisdagar o Torsdagar, Lördagar

Från den 5 juli till och med 9 augusti

Torsdagar, Fredagar, Lördagar och Söndagar.

Samtliga dagar kl 1100 - 1500

Ve 925 Midsommarveckan: STÄNGT

OBS: Rörliga Bladet

På grund av att Kustposten läggs ner som tidning och kommer ut på Internet, (w.w.w.ka2kamratforening.se) kommer Rörliga Bladet också att komma ut under samma förutsättningar. De som inte är medlemmar i Kamratföreningen kan gå in på Internet se ovanstående adress och ladda ner Rörliga Bladet. De som inte kan göra detta, meddela mig så kommer Rörliga Bladet i pappersversion som vanligt

För mer information om museet besök www.ka2.se

KA 2 Museiförening för Rörligt Kustartilleri har fått tillåtelse av författaren Urban Sobéus och av Militärhistoriska Förlaget att som följetong återge boken *DET RÖRLIGA SVENSKA KUSTARTILLERIET 1902-1945* i Rörliga Bladet

Del 4

Utöver dessa så har behov av två 10,5 cm kanonbatterier för förstärkning av kustartilleriet på Gotland tagits fram av försvarskommissionen. Enligt försvarskommissionen skall behovet på Gotland tillgodoses med de två i Karlskrona fästning befintliga batterierna, förstärkta med redan beställda fyra nya kanoner.

Därefter görs en summering av föreslagna batterier på fastlandet minus de tre 15 cm haubitsbatterierna som alltså lever kvar. Summan blir att CM/CKA har förslagit 8 nya batterier. Som avslutning tas åter behovet av en allsidig utredning rörande behovet av nya rörliga kustartilleribatterier. Det förslag som försvarskommissio-

nen lagt fram nämligen anskaffa en rörlig kanondivision om fyra batterier anser CM/CKA endast i viss utsträckning tillgodoser de marina myndigheternas krav genom åren.

Med hänsyn till redan gjorda utredningar torde det av försvarskommissionen föreslagna rörliga kustartilleriet med hänsyn till detta artilleriets stora betydelse för rikets försvar i dess helhet bör förstärkas med åtminstone ytterligare två 15 cm kanonbatterier. (Understrykningen finns i originaltexten)

Skrivelsen som är undertecknad av CKA Wahlman anser alltså att det behövs fler rörliga kustartilleribatterier på fastlandet. Tidigare önskemål om järnvägsartilleri är som tur är nu lämnade för gott. Önskemålet är preciserat till ytterligare minst två batterier med 15 cm kanoner m/37 utöver de fyra som kommissionen föreslagit.

Det svårt att förstå hur 10,5 cm batterierna på Gotland skall skapas. Skall bägge förbanden från KA 2 föras över, skall två eller fyra nya 10,5 cm pjäser tillföras Gotland? Med hänsyn till läget i Europa vid årsskiftet 1935/36 så är det nog bra att ha ett önskemål om sex 15 cm batterier m/37 liggande hos Kungl Maj:t.

I chefen för kustartilleriets handlingar till 1930 års försvarsutredning finns även en utredning angående sammanslagning av armékårtilleriet och det rörliga kustartilleriet som tydligen varit uppe till beslut inom utredningen.

Det som är aktuellt att slå samman, är ur armékårtilleriet 18 batterier och 2 specialbatterier med ur kustartilleriet fyra 15 cm kanonbatterier, fyra 10,5 cm kanonbatterier och tre 15 cm haubitsbatterier, motsv tre divisioner. De två 10,5 cm batterierna på Gotland är ej medräknade. Här finns fyra 10,5 cm batterier med som ej fanns med i kommissionens slutliga förslag

Slutsatserna blir: ”att armékustartilleriet genom sin utbildning för två i skjut-tekniskt och taktiskt avseende helt skilda uppgifter ej kommer att tillfredsställande kunna lösa någondera. Vare sig den tekniska och taktiska enhetligheten i stridsverksamheten som måste förefinnas vid allfältartilleri, eller de speciella skjuttekniska och taktiska förhållanden, som karakteriserar fartygsbekämpning, kunna vid armékårsartilleriet tillfullo och i erforderlig grad bli beaktade, såvida den ena av de bägge huvuduppgifterna ej i betänklig grad försummas ”.

.... ”En sammanslagning av armékårsartilleriet med det rörliga kustartilleriet äventyrar det svenska artillerisystemets effektivitet och bör ej komma till utförande ”

Trots alla bisatser en klar och koncis uppfattning. Försvarskommissionen har tydligen accepterat förslaget då inget förslag om sammanslagning fördes fram i utredningen. Denna fråga har diskuterats och utretts med jämna mellanrum sedan 1930.

Ålandsfrågan och detachment A och rörligt kustartilleri

Koordinationsplanen 1939

För att möta det akuta militära hotet i väntan på att den politiska Ålandsplanen godkändes, skapades Koordinationsplanen. Den var kvalificerat hemlig och omfattar 30 foliosidor och 15 bilagor. Planen utgör grund för den svenska och finska militära samverkan i Ålandsområdet 1939.

Planen skrevs under av den svenske och den finske försvarschefen; general O G Thörnell i Stockholm 15 april och av general K L Oesch i Helsingfors 20 april 1939. Då denna plan spelar en viktig roll för delar av havsbandslinjens tillkomst och det rörliga kustartilleriet kommer den här att redovisas relativt utförligt.

Planen omfattar tre skilda sektorer. Ålandshav, Ålandsområdet och Åbolands skärgård. Åbolands skärgård som var en rent finsk angelägenhet kommer icke att redovisas mer, ej heller utnyttjandet av flygstriidskrafter.

Ålandshav, var en svensk angelägenhet. I denna sektor skulle Sverige hindra främmande makters stridskrafter att inpassera till Bottniska viken eller Åland väster om en linje genom Eckerö.

Ålandsområdet, d.v.s. landskapet Åland utom Ålandshav. I denna sektor skulle Sverige och Finland gemensamt hindra motsvarande inpassage till Bottniska viken och trygga Ålandszonen mot landstigning och neutralitetskränkningar.

Ålandshavs stridskrafter.

Svenska sjöstridskrafter avdelas för ständig verksamhet i form av

Ålandshavseskadern, d v s två äldre pansarskepp, två äldre jagare, vedettbåtsförband och trängfartyg Denna sjöstyrka baseras normalt i Stockholms norra skärgård (Gräddö) men tillfälligt i Mariehamn. Tillfälligt kan den svenska och finska kustflottan ingripa i området liksom Stockholmseskadern. För ständig verksamhet vid den norra resp södra mineringen avdelar Finland minsvepare och sjöbevakningsbåtar som underställs den svenske chefen för marinstridskrafterna i Ålandshavs (CMÅ).

Inom sektorn Ålandshav medverkar enbart svenska kustartilleristridskrafter. Spärren Söderarm för spärrandet av Ålandshav och skyddandet av den södra mineringen

Eventuellt ingår också tillkommande batterier inom Singö-, Understen- och Vaddöområdet för spärrandet av Ålandshav och skyddandet av den norra mineringen. Det var för att lösa den senare uppgiften som högkvarteret och marinstaben beslöt att anlägga batteri Stora Roten i november 1939.

Batteri Lågskär. Ett svenskt 10,5 cm rörligt kanonbatteri med fyra pjäser, ett svenskt 8 cm rörligt kanonbatteri med fyra pjäser och med luftvärn och strålkastare. Ur detachment A.

Batteri Signildskär. Ett svenskt rörligt 15 cm haubitsbatteri med fyra pjäser alternativt rörligt 10,5 cm kanonbatteri med fyra pjäser och ett svenskt 8 cm rörligt kanonbatteri med 4 pjäser. Ur detachment A.

För närförsvar av kustartilleriet på Lågskär och Signildskär var avdelat trupp från I 1 och ! 14.

Ålandsområdets stridskrafter.

Hit var inga svenska sjöstridskrafter avdelade ständigt, utan enbart finska bevaknings- och kanonbåtar. Vid större anfallsföretag kan båda länders kustflottor sättas in.

Landstridskrafterna avsedda för detta område är betydande. Från Sverige och Finland fyra infanteribataljoner med artilleri-, luftvärns- och underhållsförband. För ön Kökar t ex ett förstärkt finskt kompani.

Kartskissen på nästa sida visar gränsen för den demilitariserade och neutraliserade zonen enligt Ålandskonventionen och utmärks av de heldragna linjen. Den vågrät streckade linjen söder om Åland anger den nya gränsen för den demilitariserade zonen enligt den s k Stockholmsplanen.

Kustartilleriet inom denna sektor är helt integrerat.

Batteri Eckerö. Ett finskt 15 cm batteri med två pjäser.

Batteri Hammarudda. Ett finskt 15 cm batteri med två pjäser

Spärren Korsö. Ett svenskt rörligt 10,5 cm haubitsbatteri med fyra pjäser ur detachment A. Ett finskt 57 mm batteri med två pjäser. En svensk kontrollerbar minering väst Korsö ur detachment A. En finsk 60 cm strålkastare.

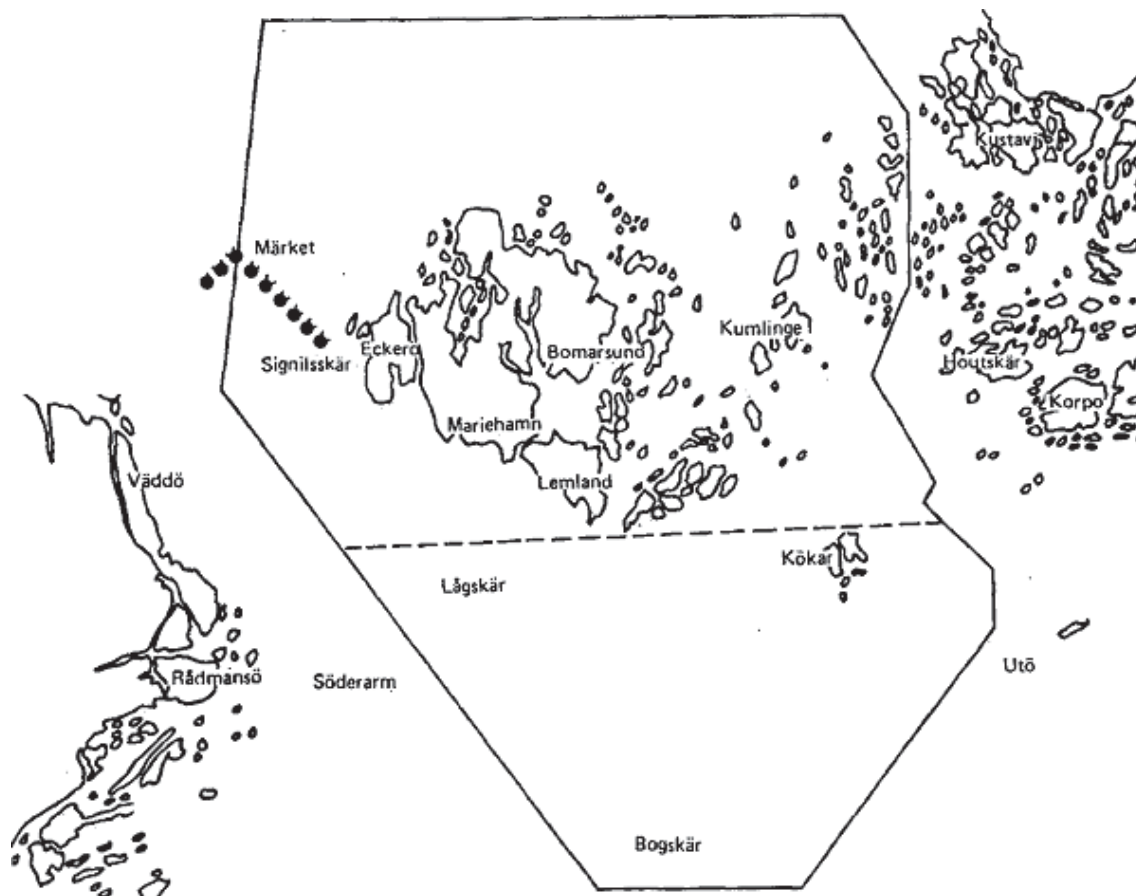
Spärren Björkör. Ett svenskt rörligt 10,5 cm haubitsbatteri med fyra pjäser. En svensk kontrollerbar minering ost Björkör. En svensk 60 cm strålkastare. Samtliga ur detachment A.

Spärren Ledsund på Herrö. Ett svenskt rörligt 10,5 cm haubitsbatteri med fyra pjäser. En svensk kontrollerbar minering i Ledsund. En svensk 60 cm strålkastare. Samtliga tre ur detachment A. Ett finskt 15 cm batteri med två pjäser.

Spärren Kökar. Ett finskt 15 cm batteri med två pjäser. Finska mineringar. Båtar till de svenska förbanden skulle tillhandahållas av finska myndigheter utom minutläggare för de kontrollerbara mineringarna som ingick i detachment A.

1939 fick VF/KA 1 av armén låna fyra 10,5 cm pjäser M/34 vilka ställdes till förfogande i Vaxholm i juni 1939. Bakom detta lån låg försvarsstaben som såg till att detachment A skulle få två moderna 10,5 cm rörliga kanonbatterier för Åland. Tidigt 1940 omorganiserades 1. och 2. 10,5 cm kanonbatterierna framförallt vad gäller per-

Kartskiss visande gränsen för den demilitariserade och neutraliserade zons enligt Ålandskonventionen utmärks av de heldragna linjen. Den vågrät streckade linjen söder om Åland anger den nya gränsen för den demilitariserade zonen enligt den s k Stockholmsplanen.

sonalen och skall därefter ingå i detachement A inom 14 dagar efter order. VF Batteri skall återlämnas till armén när uppgiften på Åland är löst. KF batteri skall överföras till Gotland när uppgiften på Åland är löst och bemannas av KA 3 allt enligt försvarsbeslutet. För att klara dessa nya uppgifter måste vissa äldre batterier inom VF och KF avbemannas bl a ett 15 cm haubitsbatteri.

Detachement A. Kom från Vaxholms- och Karlskrona fästningar med bemanning ur KA 1 och KA 2. Förbandet bestod av fästningarnas rörliga kustartilleriförband. Tre 10,5 cm haubitsbatterier, eventuellt ett ersatt med ett 15 cm kanonbatteri, två 10,5 cm kanonbatterier, två 8 cm kanonbatterier med modellår 1881, kontrollerbara mineringar, rörliga minstationsutrustningar och en minutläggare mm. Endast 1 - 2 befäl per förband var informerad om var man skulle grupperas och hade tystnadsplikt om dessa uppgifter. Platserna på Ålandsöarna var rekognoserade och detaljerade planer fanns. Avdelade förband hade tidvis hög transportberedskap bl a stod ett tåg i Karlskrona klart och väntade hösten 1939.

Utskepningen till Åland skulle ske från Värtahamnen i Stockholm.

När regeringen sa nej till Ålandsgruppering kom dessa förband i april 1940 att utnyttjas utefter hela svenska kusten, Västkusten bl a Lysekil, Skåne bl a Hälsingborg, Blekinge bl a Karlshamn, Öland, Singö och Öregrund. De som avsågs för detachement Singö och Öregrund kom ju att lösa uppgifter som hade anknytning till de ursprungliga.

Ledning av stridskrafterna.

För att leda verksamheten i de olika sektorerna var speciella chefer utsedda. Ledningen omfattade stridskrafter från bägge länder och ur

samtliga försvarsgrenar. I Ålandshavsområdet var chefen svensk och hade titeln Chefen för marinstridskrafterna i Ålandshav (CMÅ). Avsikten var att alla kustartilleristridskrafter som chef. Till en början utövade han sitt befäl från ett äldre pansarskepp men 1941 fattades beslut om att bygga en större berggrumsanläggning söder Råfnäs varifrån minutaktuell ledning av all verksamhet i Ålandshav kunde ske. Detta är ytterligare ett bevis på Ålandsfrågans tyngd inom svenska marinen Den finske militärbefälhavaren på Åland (MBÅ) hade en integrerad svenskfinsk stab och ledde samtliga stridskrafter inom zonen utan hänsyn till nationalitet.

För bägge dessa chefer fanns ett utkast till instruktion. Av denna framgår att alla kränkningar av zonen skall förhindras med våld, liksom alla försök att inpassera till Bottniska viken utan tillstånd. Varje främmande fartyg som uppträder norr om en linje Svenska Stenarna - Kökarsören anses utgöra försök till inpassage och skall mötas med våld.

Kommandospråket både hos CMÅ och MBÅ är svenska.

Mineringarna inom Ålandshavs- och Ålandsområdet.

Finns redovisade i en bilaga till koordinationsplanen. I Ålandshavsområdet är planerat två stora okontrollerbara mineringar.

Den **södra mineringen** sträcker sig från Söderarm över Lågskär till syd Lemland. Uppgiften är att skydda Åland mot anfall/landstigning söderifrån, att säkra överföringen av trupp från Sverige samt att hindra främmande fartyg att ta sig in i Bottniska viken.

Södra mineringen är uppdelad i två delar, en större svensk del söder om Flötjan med 800 -1000 minor och en mindre finsk del öster om Lågskär med c a 300 minor. Tre segelrännor finns i den södra mineringen.

Den **norra mineringen** är först och främst till för att hindra främmande fartyg att ta sig in i Bottniska viken. Även den norra mineringen är uppdelad i två delar.

En svensk del mellan Understen-Märket med ca 200 minor och en finsk del från Märket-Signildsskär också omfattande ca 200 minor. Den svenska delen omfattar nio minlinjer med 50 kilos minor och 2 m mindjup.

Den södra mineringen skall kunna läggas ut 48 timmar efter order och den norra 72 timmar efter order.

Inloppsmineringarna är med ett undantag kontrollerbara svenska mineringar som styrs från batterierna och spärrarna Korsö, Björkör och Ledsund och omfattar totalt 120 minor och läggs ut av en svensk minutläggare ingående i detachment A efter ankomsten.

Minorna är 50 kg:s minor med segelfritt djup på 7- resp 8 m. Högsta prioritet för utläggning är i inloppet till Mariehamn. Kökarsleden spärras på motsvarande sätt med en finsk kontrollerbar minering samtidigt som de svenska mineringarna läggs ut.

Utvecklingen 1939 -1945

I försvarsstaben genomfördes en stor stabsövning i april 1939 där Koordinationsplanens alla detaljer noggrant gick igenom steg för steg. Härutöver genomfördes en noggrann planläggning beträffande järnvägstransporter i Sverige och provlastning på fartyg i Värtahamnen m m.

Med Molotov-Ribbentropakten i slutet av augusti 1939 förändrades förutsättningarna radikalt och hotet mot Åland var inte längre lika överhängande. Trots att Stockholmsplanen i realiteten havererat när propositionen drogs tillbaka fortsatte den militära planläggningen som om ingenting hade hänt.

I oktober 1939 bedömdes Ålandsfrågan åter akut i försvarsstaben. Sovjet hade tagit Balticum med Dagö och Ösel och en framflyttning av positionerna till Åland var möjlig. Finland frågade då om Sverige var berett att genomföra sin del av planeringen och överföra detachment A m m till Åland. Svenska regeringen svarade efter viss vända återigen nej några dagar senare. Stor aktivitet i den svenska försvarsledningen gentemot regeringen förekom bl a gav chefen för marinen order om att förbereda utläggning av mineringarna i Ålandshav och truppöverföringen till Åland. Regeringen svarade åter nej, men det kunde bli aktuellt att senare lägga ut den norra mineringen. Det är i detta sammanhang beslutet att bygga batteriet St Roten i Ålandshav tas.

När Sovjet anföll Finland 30 november blev Ålandsfrågan åter akut. Återigen frågade Finland om Sverige var berett att handla enligt Koordinationsplanen. Efter stor vända och utrikesminister Sänders avgång och bildandet av en ny samlingsregering svarade svenska regeringen åter nej, men utrikesnämnden och regeringen sa ja till utläggning av den norra mineringen.

På morgonen 6 december 1939 genomfördes utläggningen av den norra mineringens svenska del. Endast 90 minor las dock ut mot planerade 200.

Främst torde detta bero på en annalkande isvinter då man inte ville ha för många minor ute. Vissa felaktigheter i utläggningen kompletterades i januari och resterande minor enligt mineringsplanen lades ut 17 maj då all sjöfart hänvisades till leden Singö-Öregrundsgrepen.

Så av den omfattande koordinationsplanen blev det 1939 från svensk sida, blott och bart kustartilleri på svenskt territorium och den norra mineringen mellan Understen-Märket. Efter vinterkriget slut var Sverige och Finland i princip tillbaka där man börjat Ålandsplaneringen, risker fanns att både Sovjetunionen och Tyskland kuppatt kunde besätta Åland. Sverige sonderade på diplomatisk väg om Finland var redo att återuppväcka Koordinationsplanen. Finlands svar blev nu ett blankt nej.

I stället vidtog en insamling i Sverige för Ålands befästning och AB Skånska Cementgjuteriet började bygga fasta batterier på Signildsskär och Kökar. Efter protester från Sovjetunionen sommaren 1940 avbröt dessa arbeten och arbetarna återvände skyndsamt till Sverige,

I Sverige överarbetades under tiden Koordinationsplanen som ersattes av X-operationen med motsvarande innehåll. Även denna drevs till detaljplanläggning och övningar i lastning i Nynäshamn m m. Planen var fullt genomarbetad och övad i slutet av maj 1941.

Den stora betydelse som försvarsledningen i Sverige gav koordinationsplanen framgår bl a att marinförvaltningen i sina tilläggsökanden för 1942/43 tar upp ett 35 cm kanonbatteri på Rådmansö och ett 28 cm kanonbatteri vid Söderarm.

Genom att Ålandsfrågan ej längre var akut när Tyskland och Sovjetunionen var låsta av krig med varandra hösten 1941 – våren 1944 blev det ej aktuellt att bygga dessa batterier.

X-operationen och kustartilleriet

Med stor tur fann jag X-operationen för Vaxholms fästning i chefen för kustartilleriets arkiv. Planen är märkt: *"Får delgivnas endast de officerare som för sin tjänst oundgängligen behöva äga kännedom om denna handlings innehåll"*. Planen borde vara återsänd och bränd.

Planen visar vilka förband ur Vaxholms fästning: *"vilka tillsammans med andra svenska stridskrafter äro avsedda att i visst läge ev. överföras till Åland"*.

Dessa förband är

1. 10,5 cm kanonbatteriet med 40 mm luftvärnstropp, fyra 8 mm luftvärnsskulsprutor, signalutpost och två 150 cm strålkastare.

Två 57 mm rörliga kanonbatterier med vardera en 8 mm luftvärnsskulspruta och en 60 cm strålkastare.

Dessa tre förband skulle vara beredda att ilasta för Åland vid Oscar-Fredriksborg 12 timmar efter order om färdighållning.

1. 10,5 cm kanonbatteriet är avsett att grupperas på Signildsskär och med uppgiften spärrförsvar i norra Ålandshav samt att avvärja landstigning på Eckerö västra del. På plats får man sig underställda en ingenjörsp pluton, ett infanterikompani och två motorbåtar samt underhåll m m från den svenske chefen för Ålands-trupperna vilken man även är underställd. Vid lösandet av uppgifterna lyder man under chefen för marinstridskrafterna i Ålandshav, CMÅ.

57 mm kanonbatterierna är avsedda att grupperas, ett vid Mariehamn och ett på södra delen av Herrö med uppgifterna spärrförsvar i farleden till Mariehamn och Ledsund. Bägge dessa batterier är underställda den svenske chefen för Ålandstrupperna. Batterierna kom att benämnas batteri A och B.

Dessa två batterier var ersättning för de 8 cm kanonbatterier m/81 som funnits i tidigare planer och vilka ej längre fick användas då de var föråldrade. Problemet var dock att några 57 mm rörliga kanonbatterier för detta ändamål ej fanns i Vaxholms fästning utan skulle skapas.

Eldrören skulle tas från Siaröspärren batteri S2 och S3, Ängsholmsspärren Ä2 och Ä4 och Djurönsspärren batteri D2, totalt 8 eldrör. Till dessa skulle marinförvaltningen leverera 8 hjullavetter m/1900 från Gotlands kustartilleriförsvar som vakantställas. Förbanden utrustades på KA1 och togs per pråm till Värtahamnen där man väntade på att bli transporterade till Åland.

Uniformsparad

Bilder från Museum för Rörligt Kustartilleri

21 cm pjäs m 42 tillsammans md 57 mm pjäs m 1895.
Foto Olle Melin